

PARTSEKONOMERNAS RAPPORT 2017

EN RAPPORT FRÅN PARTSEKONOMERNA, JUNI 2017

Förord

I samband med industriårets möte den 14 juni 2016 infördes ett antal ändringar i industriavtalet. Bland annat gavs en grupp partsekonomer följande uppdrag.

Partsekonomerna ska fortlöpande samarbeta angående de ekonomiska förutsättningarna och andra konkurrensförhållanden som gäller för den svenska industrin i en global ekonomi och marknad. Partsekonomerna ska årligen utarbeta en rapport till Industrirådet i dessa frågor. Vid väsentliga förändringar av gällande omständigheter ska partsekonomerna omedelbart gemensamt bedöma de troliga effekterna.

Härmed presenterar partsekonomerna 2017 års rapport. Arbetet är i och med detta utfört i enlighet med industriavtalet.

Stockholm i juni 2017

Mats Kinnwall
Industriarbetsgivarna

Tobias Brännemo
Unionen

Anders Rune
Teknikföretagen

Erica Sjölander
IF Metall

Innehåll

Sammanfattning	6
1. Inledning – globala trender.....	9
1.1 Efter finanskrisen – ett trendsifte för global tillväxt.....	9
1.2 Svagare trend för världshandeln.....	11
1.3 Svagare tillväxttrend även i Sverige	12
2. Produktionsutveckling inom industrin	13
2.1 Industrins produktionsutveckling i Sverige.....	13
2.2 Produktionsutvecklingen jämfört med andra regioner/länder	16
2.3 Utvecklingen inom olika industribranscher i Sverige	17
3. Sysselsättningsutveckling inom industrin	19
3.1 Sysselsättningsutvecklingen i Sverige	19
3.2 Utvecklingen i andra regioner/länder	21
3.3 Sysselsättningsutvecklingen i ett antal industribranscher.....	21
4. Industrins produktivitetsutveckling.....	25
4.1 Produktivitetsutvecklingen inom industrin i Sverige	25
4.2 Industrins produktivitetsutveckling i Sverige och internationellt.....	27
4.3 Svensk industris branscher	27
5. Export och import av varor och tjänster	29
5.1 Utvecklingen för svensk utrikeshandel	29
6. Prisutveckling och växelkursförändringar	33
6.1 Producent- och konsumentprisindex	33
6.2 Utveckling och samvariation för industrins priser	34
6.3 Terms of Trade	36
7. Löner och arbetskraftskostnader inom industrin	37
7.1 Nivå för arbetskraftskostnader och löner i Sverige	37
7.2 Ökningstakt för lön och arbetskraftskostnad (i lokal valuta).....	38
7.3 Arbetskraftskostnadsutveckling i gemensam valuta	40
8. Lönsamhet, investeringar, vinst- och arbetskostnadsandelar	41
8.1 Lönsamhet inom industrin i Sverige.....	41
8.2 Investeringar i Sverige och i andra länder	43
8.3 Vinst- och arbetskostnadsandelar, internationell jämförelse	44
9. Inköpschefsindex och ledande indikatorer	45
9.1 Indikatorer för industrin i Sverige	45
9.2 Indikatorer för industrin i konkurrentländer.....	46

Sammanfattning

Inledning – globala trender

- Trendmässigt långsammare BNP-tillväxt och produktivitets-tillväxt globalt jämfört med perioden före finanskrisen.
- Svagare trend i världshandeln.
- Långsammare tillväxt i arbetskraften.

Produktionsutveckling inom industrin

- Svag utveckling för industriproduktionen efter återhämtningen 2010. Ökning hittills i år.
- NR och IPI i fasta priser visar fortfarande en lägre nivå jämfört med toppen 2010/11. NR och leveranser i löpande priser är efter den starka inledningen av året på en högre nivå.
- Motorfordonsindustrin har haft en särskilt positiv utveckling, maskinindustrin en av de svagaste. Flertalet branscher har sammantaget haft låg eller negativ tillväxt efter 2010.
- I jämförelse med industrin i OECD och Euroområdet har industrin i Sverige haft en sämre utveckling efter återhämtningen 2010 (i fasta priser).

Sysselsättningsutveckling inom industrin

- Sjunkande direkt sysselsättning i industrin, men sektorns vikt är betydligt större via förstärkta kopplingar till andra sektorer.
- Under nedgången för industrin efter 2011 har även den indirekta sysselsättningen minskat.
- Relativt svag utveckling av industrisysselsättningen i Sverige liksom i många andra länder, med USA och Tyskland som främsta undantag.

Industrins produktivitetsutveckling

- Svag global produktivitetsutveckling inom industrin efter finanskrisen.
- Svagare utveckling inom industrin i Sverige än i omvärlden i början av perioden men starkare under 2015 för att sedan konvergera mot omvärlden.
- Starkt cyklisk svensk industriproduktivitet.

Export och import av varor och tjänster

- Två tredjedelar av industriproduktionen exporteras.
- Tjänsteexporten betyder allt mer, men varuexporten har ökat mer i år.
- Stora kast i ökningstakterna till följd av struktur-, konjunktur- och växelkurseffekter.

Prisutveckling och växelkursförändringar

- KPI är inte relevant för industrins konkurrenskraft, men för reallöneutvecklingen.
- Industrins exportpriser sätts i den valuta som gäller på den lokala marknaden och priset sätts på marknader utanför Sverige.
- Exportpriserna varierar med kronans värde och påverkar starkt producentpriserna.
- Årets svaga krona är en viktig förklaring till de högre priserna.

Löner och arbetskraftskostnader

- Arbetskraftskostnaderna i svensk industri ligger 2016 högre än de i Västeuropa och euroområdet men lägre än i Tyskland.
- Ökningstakten i arbetskraftskostnaderna har växlat ned jämfört med perioden före finanskrisen.
- Svensk industri har i genomsnitt haft en högre ökningstakt av arbetskraftskostnaderna jämfört med Västeuropa i lokal valuta.
- Växelkursen har stor inverkan på hur den relativa arbetskraftskostnaden utvecklas.

Lönsamhet, investeringar, vinst- och arbetskraftskostnadsandelar

- Industrins lönsamhet föll i samband med finanskrisen, återhämtade sig och sjönk igen åren 2011-12. År 2015 förbättrades rörelsemarginalen och avkastningen på eget kapital.
- Globala investeringar dök mycket djupt i samband med recessionen för att sedan återhämta sig efter 2010.
- De senaste åren har utvecklingen för investeringarna varierat kraftigt mellan olika länder. Svensk industri har ökat investeringarna under senare år.

Inköpschefsindex och ledande indikatorer

- OECDs ledande indikator och Inköpschefsindex är historiskt goda indikatorer för industrins utsikter på kort sikt, det gäller Sverige och internationellt.
- För industrin i USA och för hela OECD stämmer de ledande indikatorerna väl överens med den tidigare svaga tillväxttakten och även med den senaste tidens förbättring.
- Vad gäller industrin i Sverige har dock inköpschefsindex alltsedan 2013 indikerat en aktivitet klart högre än de ledande indikatorerna och den faktiska utvecklingen.

1. Inledning

– globala trender

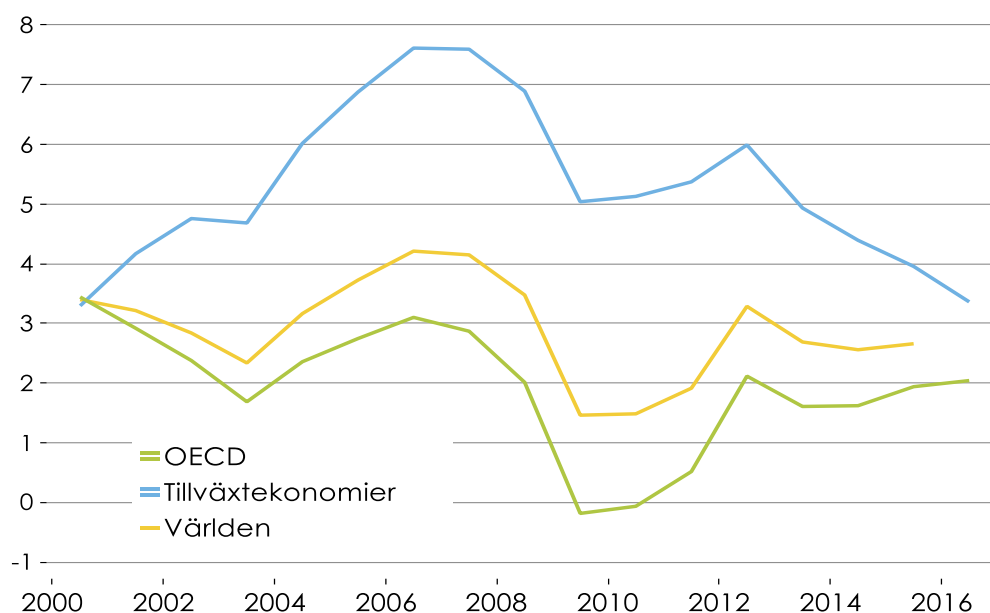
1.1 Efter finanskrisen – ett trendskifte för global tillväxt

Som bakgrund till kommande kapitel i rapporten – där industrin är i fokus – beskrivs inledningsvis ett antal globala trender. Eftersom svensk industri verkar på världsmarknaden är dessa trender viktiga förklaringar till utvecklingen för svensk industri.

För att kunna illustrera ett antal trendskiften mellan åren före finanskrisen respektive under åren efter återhämtningen (efter finanskrisen) visas i denna inledning utvecklingen från år 2000 och framåt. I övriga rapporten är fokus på tidsperioden 2007 och framåt (med basår 2011 i de fall där serierna indexeras).

Bruttonationalprodukt för OECD, tillväxtekonomier och världen totalt

Årlig procentuell förändring

Källa: Världsbanken & Conference Board

* Serien är utjämnad med 3 års glidande medeltal.

Lägre BNP-tillväxt globalt

Världsekonomin har bromsat rejält åren efter finanskrisen och det gäller flertalet större ekonomier. Bilden ovan visar trenden i BNP-tillväxten (3-års glidande medeltal för att jämna ut årliga fluktuationer). Det är tydligt att utvecklade ekonomier i Västvärlden växte långsammare redan kring millennieskiftet medan utförsbacken blev ännu brantare i kölvattnet av recessionen i finanskrisens spår. Tillväxtekonomierna däremot fortsatte den starkt stigande trenden ända till finanskrisen vilket höll världstillväxten uppe. Sammantaget betyder detta att den globala tillväxttenden inte fallit kraftigt jämfört med i

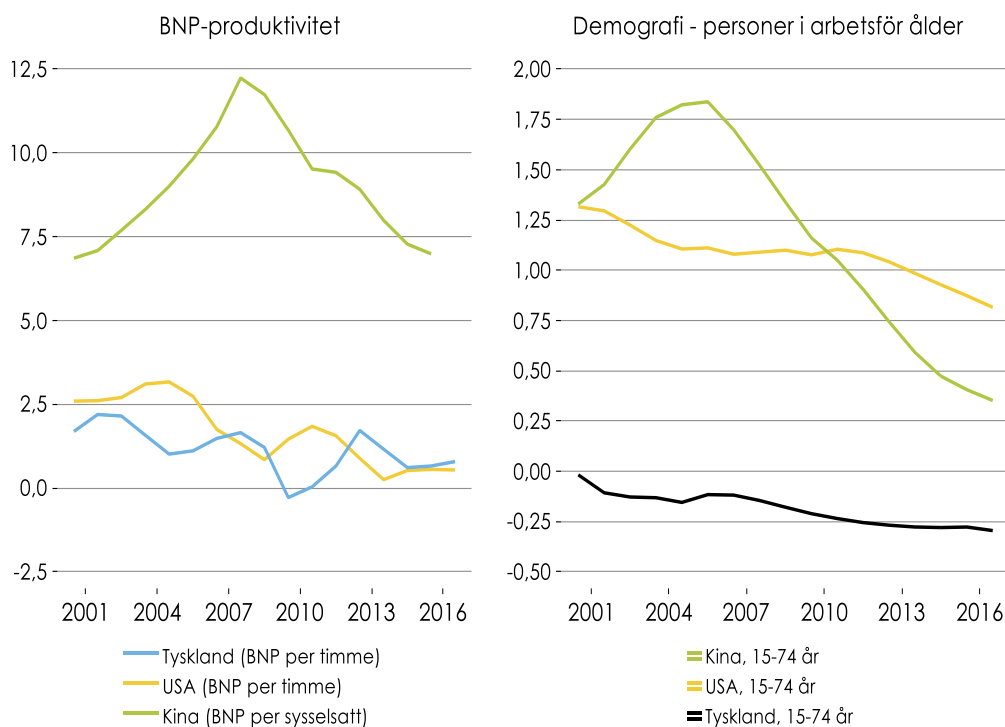
början av seklet medan inbromsningen jämfört med strax innan recessionen är påtaglig: från en global trendtillväxt kring fyra procent till 2,5 procent på sju år. Under de senaste åren har världstillväxten stabiliserats (definitiva data för global tillväxt 2016 har ännu inte publicerats).

Svagare utveckling för produktivitet samt demografiska faktorer

Orsaken till den flackare BNP-trenden kan sökas såväl i långsammare produktivitetstillväxt som i demografiska faktorer. Enligt bilden nedan till vänster uppvisar BNP-produktiviteten ett likartat mönster som BNP. Produktiviteten i flertalet industriländer exempelvis Tyskland och USA växte mer långsamt redan åren innan recessionen medan produktivitetstillväxten i tillväxtekonomier som Kina ångade på. Å andra sidan har utvecklingen med vikande trend varit som mest påtaglig i Kina och andra tillväxtekonomier de senaste åren, medan produktivitetstillväxten i industriländerna stabiliserats på en låg nivå. Totalt sett innebär detta att global produktivitetstillväxt fortsätter att avta.

En global utblick för BNP-produktivitet och demografisk utveckling

Årlig procentuell förändring för BNP-produktivitet och personer i åldern 15-74 år*

Källa: Världsbanken & Conference Board

* Serierna är utjämnad med 3 års glidande medeltal.

Decennierna innan finanskrisen kännetecknades även av en snabb ökning av befolkningen i arbetsför ålder i många länder, ett mönster som har brutits de senaste åren. Detta gäller inte minst i Kina där tillväxten av befolkningen i arbetsför ålder bromsat från närmare två procent per år till knappt 0,5 procent det senaste decenniet. Utvecklingen i industrivärlden är mindre dramatisk, men även här har det skett en gradvis lägre ökningstakt av den arbetsföra befolkningen.

Sekulär stagnation och minskad effekt från IKT m.m.

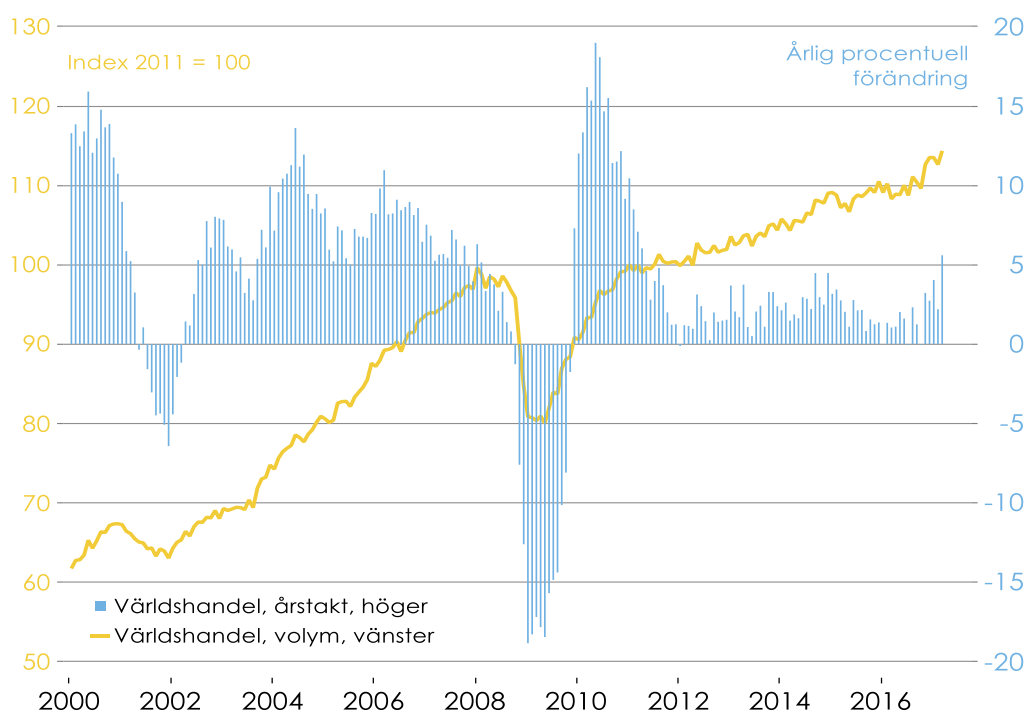
Det finns flera möjliga orsaker till den lägre globala produktivitetstillväxten. En förklaring är det som brukar kallas för *sekulär stagnation* som innebär att investeringsaktiviteten och den aggregerade efterfrågan i världen hålls tillbaka av för högt sparande. En annan är att det istället är ekonomins utbudssida som är mindre dynamisk än under decennierna innan finanskrisen. Flera av de faktorer som eldade på produktiviteten – teknologispårnet i samband med IKT-revolutionen, inträdet av nya dynamiska ekonomier i världsekonomin, avregleringar av många marknader, etc. - har nu tappat kraft när de lägst hängande frukterna har plockats. Det betyder att *produktivitetsnivån* visserligen är mycket högre än innan lyftet men att *tillväxttakten* växlar ner.

1.2 Svagare trend för världshandeln

En av de nyckelfaktorer som drev på produktivitetstillväxten under tidigare decennier men som uppenbarligen tappat styrka är världshandelns tillväxt. Bilden nedan visar tydligt hur trenden i världshandeln i volymtermer blivit påtagligt flackare de senaste åren. Notabelt är också att världshandeln faktiskt stod med eller mindre still under 2015 och ibörjan av 2016 för att sedan ta lite ny fart under slutet av 2016 och början av 2017.

Utveckling för den totala världshandeln

Index 2011 = 100 och årlig procentuell förändring

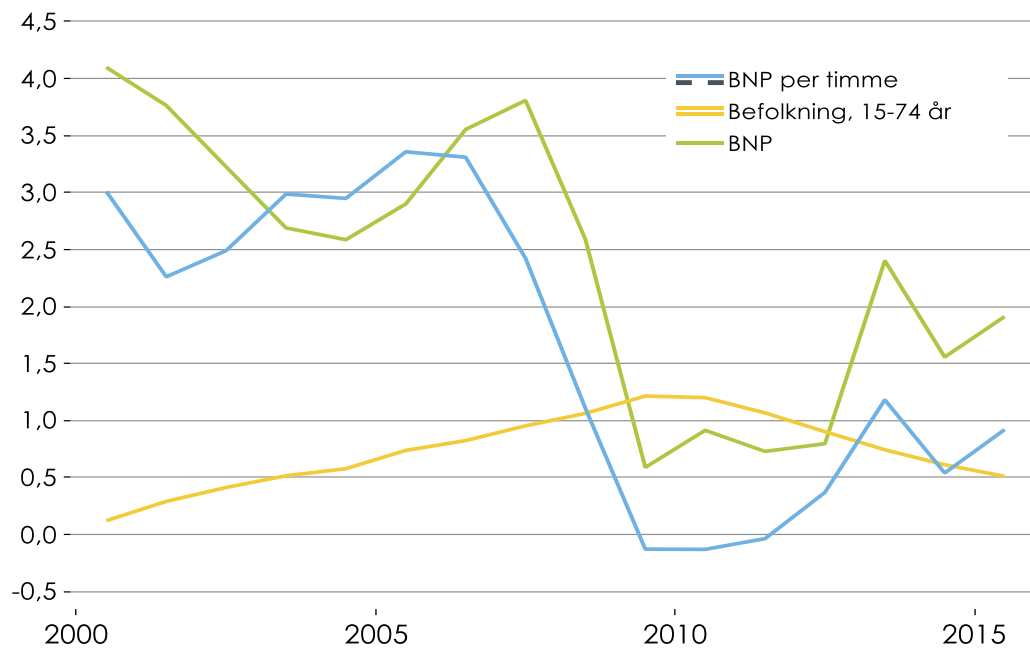
Källa: CPB World Trade Monitor

1.3 Svagare tillväxttrend även i Sverige

Sverige uppvisar i stora drag likartade mönster som resten av industrivärlden (se bilden nedan). Omslaget i BNP-tillväxt och produktivitet har varit kraftigt även här även om vi mellan åren 2012 – 2015 såg en gradvis återhämtning med stigande BNP-tillväxt kvartal för kvartal. Tillväxttoppen har passerats i samband med årsskiftet 2015/2016. Även i Sverige har det demografiska omslaget bidragit till lägre BNP trend men först på senare år.

Sverige, trend för BNP och för personer i arbetsför ålder

Årlig procentuell förändring*

Källa: Conference Board & Världsbanken

* Serierna är utjämnad med 3 års glidande medeltal.

2. Produktionsutveckling inom industrin

2.1 Industrins produktionsutveckling i Sverige

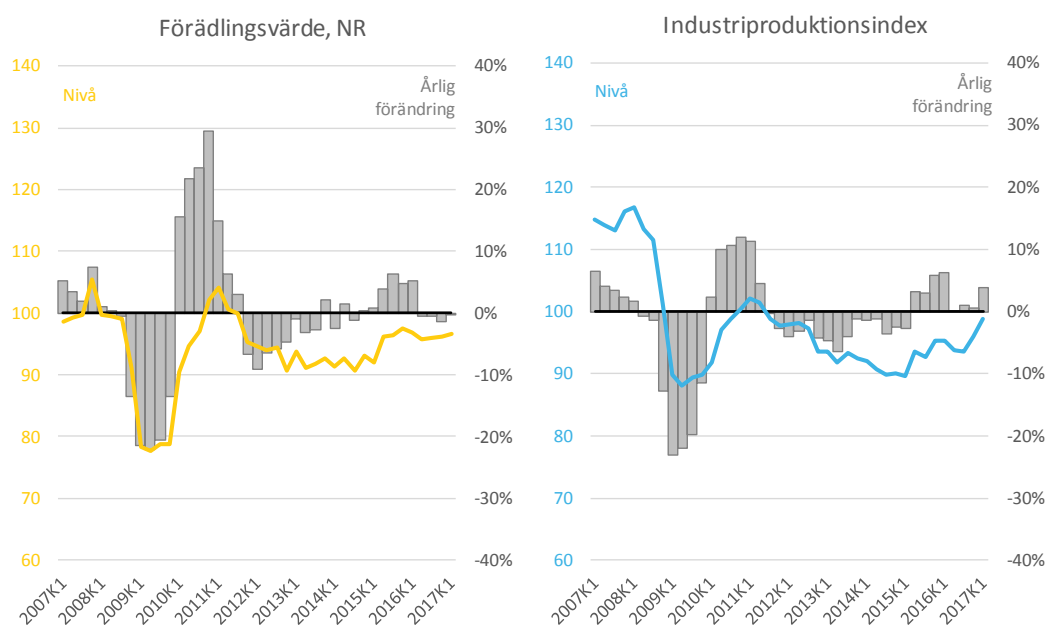
Produktionsutvecklingen inom industrin och dess delbranscher kan följas såväl utifrån förädlingsvärdet enligt nationalräkenskaperna som via industriproduktionsindex (IPI). I detta kapitel används båda dessa källor för att visa utvecklingen. De bilder som framträder beroende på val av källa skiljer sig delvis åt och i båda fallen finns skäl att problematisera dem.

Sedan återhämtningen efter finanskrisen har svensk industriproduktion utvecklats svagt i några år men sedan återhämtat sig, fallit tillbaka och därefter ökat igen.

Industriproduktionsindex och förädlingsvärdet i fasta priser minskade efter toppen i början av 2011 och är efter en återhämtning under år 2015 fortfarande på en lägre nivå än 2011. Betraktas utvecklingen enligt förädlingsvärdet i löpande priser är nivån högre än 2011. Skillnaden mellan utvecklingen av förädlingsvärdet i löpande och fast pris har blivit tydlig under den senaste toppen i konjunkturen. Motsvarande tydliga skillnad noteras inte när produktionens utveckling i löpande priser betraktas utifrån leveransstatistiken. Skillnaden mellan beräkningarna i fasta och löpande priser är beräknad prisutveckling och andra metodmässiga effekter (se faktaruta 2.1).

Sverige, produktionsutveckling inom industrin

Förädlingsvärde enligt nationalräkenskaper (fasta priser) samt industriproduktionsindex (fasta priser) för gruv- och tillverkningsindustri (B05-C33), index 2011 = 100*

Källa: Statistiska Centralbyrån (SCB), nationalräkenskaper enligt ENS 2010.

* Kalenderkorrigerad och säsongrensad data från SCB.

Faktaruta 2.1

Förädlingsvärde i fast och löpande pris samt industriproduktionsindex (IPI)

Förädlingsvärdets eller produktionens utveckling kan studeras på flera sätt. Beroende på val av källa ser utvecklingen olika ut. Nedan beskrivs kortfattat de vanligast använda uppgifterna i offentlig statistik. Förädlingsvärdet utgörs generellt av produktionsvärdet minus insatsförbrukningen.

Förädlingsvärde i fasta priser enligt NR: Begreppet fasta priser innebär att man justerar för prisutveckling och kvalitetsförändringar för att erhålla ett ”volymmått”. Detta sker genom dubbeldeflatering – innebärande att insatsförbrukning respektive produktion deflateras var för sig.

Förädlingsvärde i löpande priser enligt NR: Löpande priser innebär att uppgifterna anges enligt de värden som råder respektive år. Eftersom ingen fastprisberäkning sker påverkas inte uppgifterna av de eventuella metodproblem som dubbeldeflateringen medför.

Industriproduktionsindex (IPI): Uppgifterna tas fram som en indikator på industriproduktionens utveckling och baseras på industrins leveranser. Även IPI fastprisberäknas, men här med enkel deflatering.

Att utvecklingen skiljer sig åt för serier i fasta och löpande priser beror givetvis på att uppgifter i löpande priser innehåller såväl pris- som volymförändringar. Detta medan uppgifter i fasta priser enbart ska innehålla volymförändringar – dock justerat för beräknade kvalitetsförändringar för produkterna.

Skillnader mellan förädlingsvärdet enligt NR och produktionen enligt IPI förklaras delvis av att insatsförbrukningen är borträknad i det förstnämnda men ingår i det sistnämnda. Ändrad förädlingsgrad bidrar alltså till skillnader. För fastprisberäknade uppgifter bidrar dessutom metodskillnaden vid deflatering i stor utsträckning till att förklara skillnaderna mellan NR och IPI. Ytterligare en orsak är att IPI baseras på industrins leveranser medan förädlingsvärdet enligt NR även inkluderar ytterligare tjänsteförsäljning samt intäkter från patent, licenser, royaltys, merchanting m.m.

En effekt av hur kvalitetsförbättringar hanteras vid deflatering är att länder med stor elektronik- och teleindustri uppvisat mycket snabb ökningstakt för det fastprisberäknade förädlingsvärdet. Främst Sverige, Finland och Irland – men även USA – är exempel på sådana länder. För svensk del har detta bidragit till stora skillnader mellan det beräknade fasta och löpande förädlingsvärdet respektive IPI – även aggregerat på total industrinivå. De senaste årens utveckling, där förädlingsvärdet i löpande pris utvecklats snabbare än det fastprisberäknade illustrerar också hur deflateringsmetoden påverkar bilden av utvecklingen.

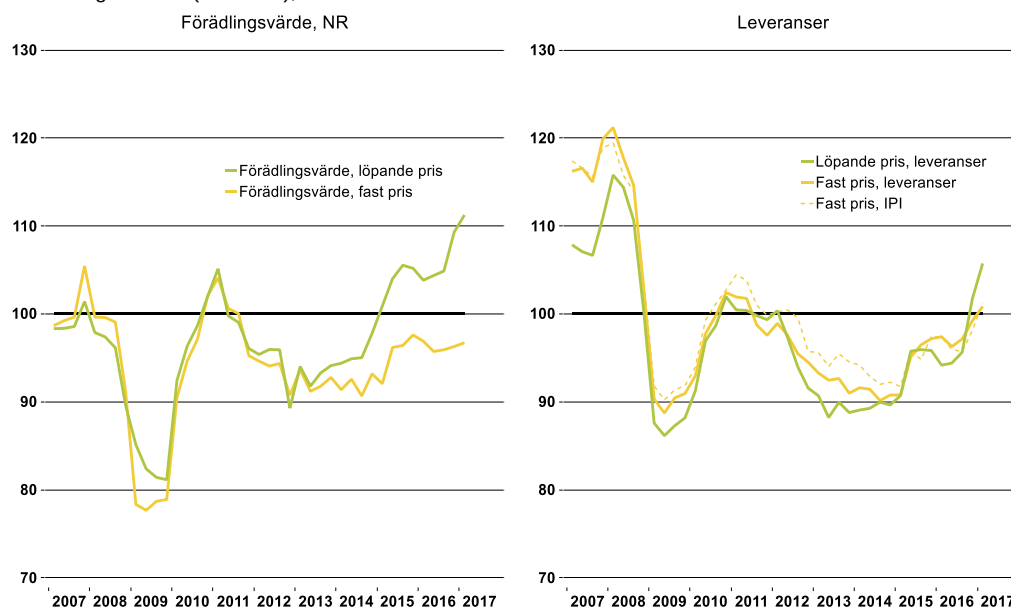
Ytterligare en sak vi vill nämna är att omläggningen till nya systemet för beräkning av nationalräkenskaper (ENS 2010) kraftigt ändrat beskrivningen av industrins förädlingsvärde (jämfört med tidigare statistik).¹

Något som kommer att påverka den statistiska bilden av industrin framöver är SCB:s beslut att omklassificera Ericsson AB från att tillhöra tillverkningsindustrin till att huvudsakligen tillhöra tjänstebranschen Datorprogrammering. Förändringen införs successivt och kommer att påverka såväl förädlingsvärde och andra variabler enligt nationalräkenskaperna som diverse annan statistik. Revideringar görs inledningsvis tillbaka till 2015. Först 2019 revideras NR längre tillbaka i tiden.

¹ Detta särskilt beroende på förändrad hantering av immateriella investeringar samt av licenser/royalties m.m. Stor påverkan på statistiken har den ändrade redovisningen av forskning och utveckling (FoU) haft, där utgifter för inköp av FoU med ENS 2010 redovisas som investeringar ingående i förädlingsvärdet istället för som tidigare i insatsförbrukningen. Även egen FoU behandlas numera som investering, mot att tidigare direkt kostnadsförts. Förändringen har även inneburit ett nivålyft av förädlingsgraden enligt NR, särskilt inom elektronik- och teleindustrin.

Sverige, industrins förädlingsvärde och leveranser i fast och löpande pris

Förädlingsvärde enligt nationalräkenskaper och leveranser (fasta och löpande priser) för gruv- och tillverkningsindustri (B05-C33), index 2011 = 100*

Källa: SCB, nationalräkenskaper (ENS 2010) och leveransstatistiken

* För serierna i fasta priser har kalenderkorrigerad och säsongrensad data från SCB använts medan serierna i löpande pris har säsongrensats med X11 Arima.

Den stora nivåskillnaden mellan NR och företagsstatistiken mätt i löpande priser är i huvudsak metod- och definitionsmässig (se faktaruta 2.1). En definitionsmässig skillnad mellan förädlingsvärdet enligt NR och statistiken för produktion och leveranser är att insatsförbrukningen är borträknad i det förstnämnda men ingår i det sistnämnda. Förädlingsgraden (den del av produktionen man åstadkommer i egen regi) svänger med konjunkturen, därtill kan den trendmässigt öka eller minska beroende på hur mycket man väljer göra i egen regi alternativt köpa in.

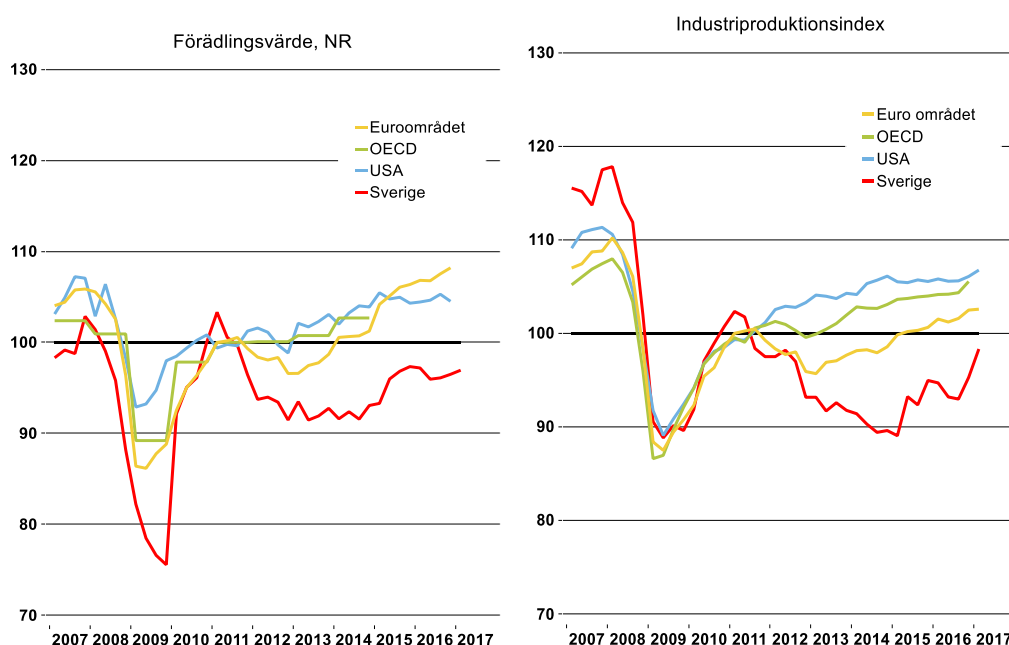
2.2 Produktionsutvecklingen jämfört med andra regioner/länder

För att sätta utvecklingen i den svenska industriproduktionen i ett internationellt sammanhang jämförs utvecklingen med den i några andra regioner/länder. Detta för tillverkningsindustrin, vilken inte innefattar gruvindustrin. Orsaken är främst att aggregerade uppgifter för total industri även innefattar energisektorn i flera andra länder, men inte i Sverige – vilket försvårar jämförbarheten.

Produktionsutvecklingen inom svensk tillverkningsindustri har varit svagare än inom euroområdet och OECD sedan återhämtningen 2010 (mätt i fasta priser). En mer positiv utveckling för industrin i Tyskland än i Sverige bidrar till att förklara skillnaden mot euroområdet.

Svensk produktionsutveckling jämfört med i euroområdet, OECD och USA

Förädlingsvärde enligt nationalräkenskaper (fasta priser) samt industriproduktionsindex (fasta priser) för tillverkningsindustri (C10-C33), nivåer med Index 2011 = 100

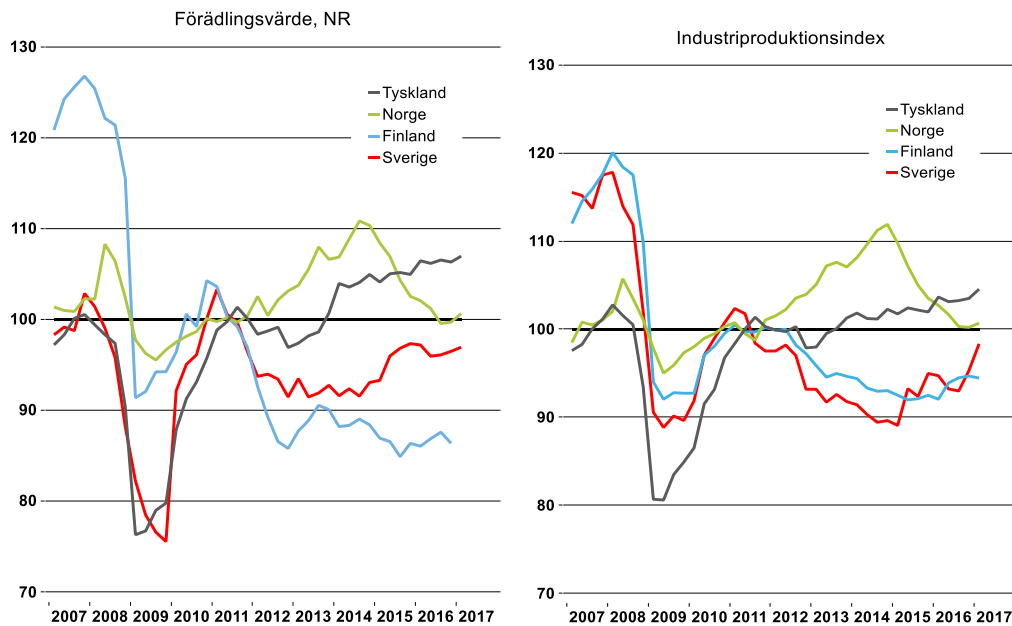
Källa: Statistiska Centralbyrån (SCB), Bureau of Economic Analysis (BEA), Eurostat, OECD och World bank, nationalräkenskaper enligt ENS 2010.

* Serier med säsongrensad data har använts.

Av de länder vi jämför med i denna rapport uppvisar enbart Finland en svagare utveckling än Sverige under den studerade perioden. Detta för förädlingsvärdet inom tillverkningsindustrin. Industriproduktionsindex i Sverige och Finland har däremot fallit i ungefär samma storleksordning sedan 2011.

Svensk produktionsutveckling jämfört med i Tyskland, Norge och Finland

Förädlingsvärde enligt nationalräkenskaper (fasta priser) samt industriproduktionsindex (fasta priser) för tillverkningsindustri (C10-C33), index 2011 = 100

Källa: Nationella statistikinstitut (via Macrobond), nationalräkenskaper enligt ENS 2010.

* Serier med säsongrensad data har använts.

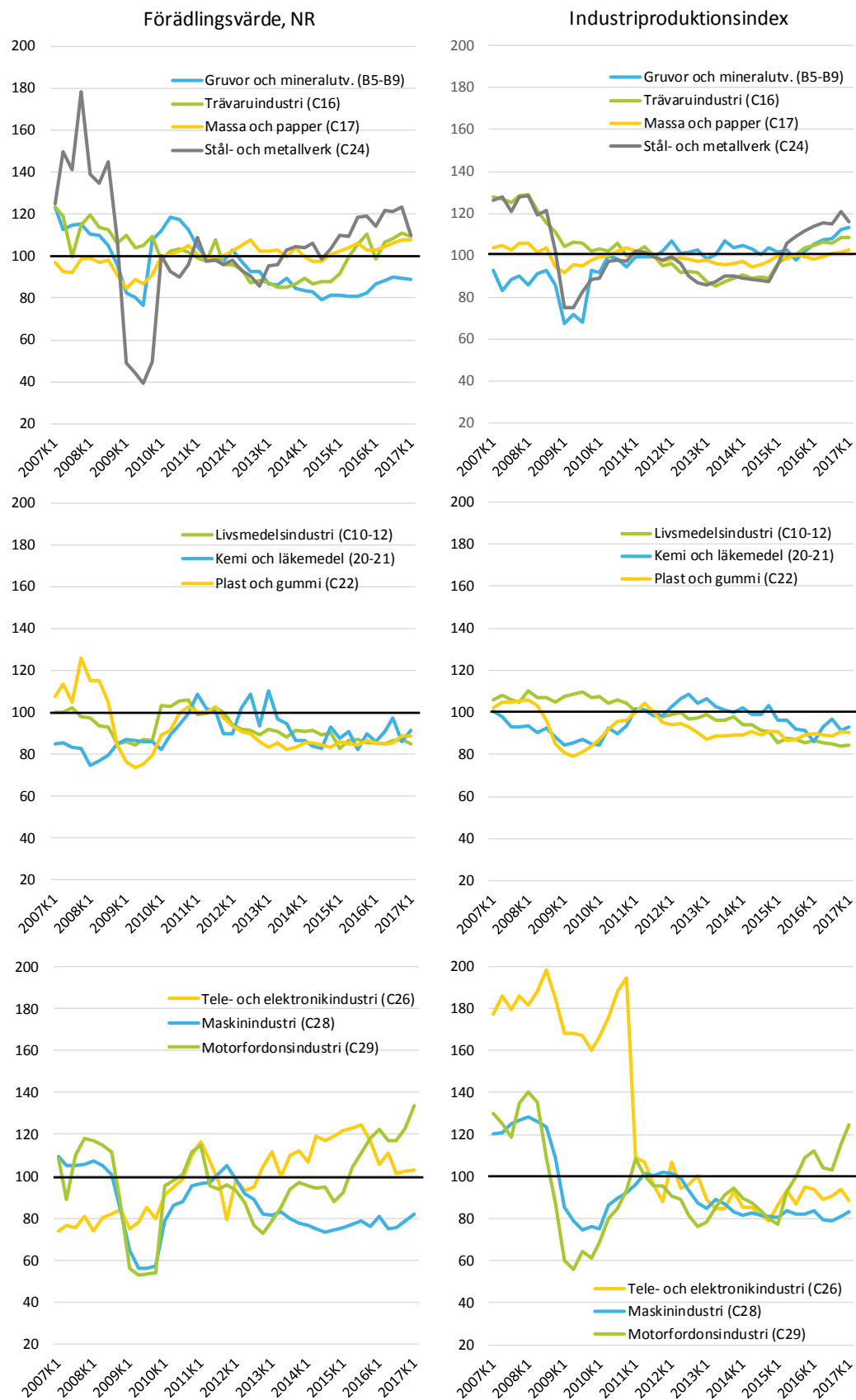
2.3 Utvecklingen inom olika industribranscher i Sverige

Skillnaderna för produktionsutvecklingen är relativt stora mellan industrins delbranscher. Inte minst har motorfordonsindustrin utvecklats positivt under senare år. Även stål- och metallverken liksom trävaruindustrin har haft en positiv utveckling det senaste året efter en rejäl svacka under åren efter recessionen. Flertalet andra branscher har sammantaget låg eller negativ tillväxt efter toppen 2011. Särskilt maskinindustrin har haft en negativ utveckling under hela perioden.

På grund av motorfordonsindustrins storlek ger utvecklingen i branschen ett relativt stort genomslag på utvecklingen för industrin totalt sett. För tele- och elektronikindustrin framgår den skillnad som tidigare beskrivits (i faktaruta 2.1) mellan NR och IPI tydligt både under första och andra delen av den i diagrammen visade perioden.

Produktionsutveckling i Sverige inom ett antal industribranscher

Förädlingsvärde enligt NR (fasta priser) samt industriproduktionsindex (fasta priser), index 2011 = 100*

Källa: Statistiska Centralbyrån (SCB), nationalräkenskaper enligt (ENS 2010).

* Serierna har säsongrensats med metoden X12.

3. Sysselsättningsutveckling inom industrin

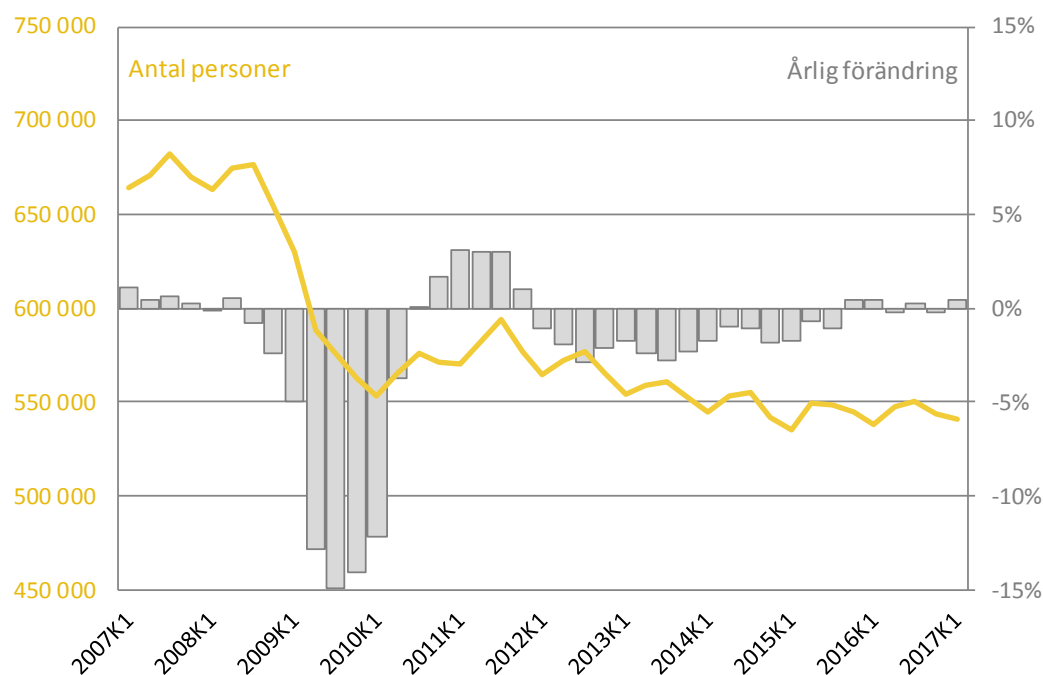
3.1 Sysselsättningsutvecklingen i Sverige

Hur sysselsättningen inom industrin utvecklas kan följas såväl utifrån nationalräkenskaperna som den kortperiodiska sysselsättningsstatistiken, AKU (arbetskraftsundersökningarna) och RAMS (regional arbetsmarknadsstatistik). Skillnaden mellan statistikkällorna är överlag små.

Antalet direkt anställda i industrin sjönk kraftigt i samband med finanskrisen. Från en nivå på 676 000 personer under det tredje kvartalet 2008 minskade antalet anställda med 123 000 personer fram till första kvartalet 2010. Därefter skedde en återhämtning som kulminerade tredje kvartalet 2011 då antalet anställda nådde 593 000. Därefter har sysselsättningen långsamt minskat och var under första kvartalet 2017 540 000 personer.

Sverige, sysselsättningsutveckling inom industrin

Antalet sysselsatta inom gruv- och tillverkningsindustrin (B05-C33), samt procentuell förändring jämfört med motsvarande kvartal året innan

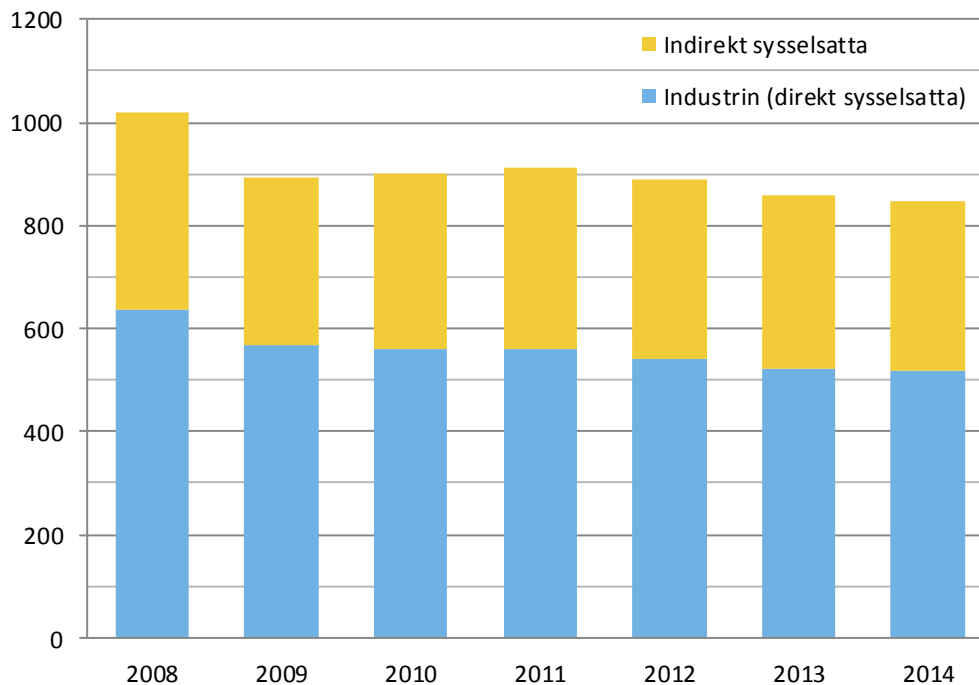
Källa: SCB, Kortperiodiska sysselsättningsstatistiken.

Diagrammet ovan underskattar dock industrins betydelse för sysselsättningen i hela ekonomin eftersom industrin i rollen av kund till en rad andra sektorer, då framför allt olika typer av företagstjänster inkluderande allt ifrån tekniska konsulter till finansiella tjänster och transporter, skapar en stor indirekt sysselsättning i dessa sektorer. En del av den sysselsättningsnedgång som redovisas i industrin beror också på att strukturen i

industrisektorn förändrats, där fler tjänster som tidigare funnits in-house nu köps in från både externa eller koncerninterna företag.

Sverige, antalet sysselsatta direkt och indirekt i industrin

1000-tal personer

Källa: SCB samt egna beräkningar.

Inkluderas denna indirekta industrissysselsättning kan vi notera att den totala ”industrissysselsättningen” uppgår till mellan 800 000 – 900 000 personer.² Andelen indirekt anställda har ökat från ca 37 procent av totalen 2008 till omkring 40 procent 2014, vilket kan tolkas som en strukturomvandling i riktning mot ökad fokus på kärnverksamheten och därmed en högre grad av outsourcing/samverkan med underleverantörer, men också som en ökad användning av konsulter och bemanningsföretag. Antalet indirekt anställda sjönk, i likhet med inom industrin, i samband med finanskrisen. Under åren 2010 och 2011 steg den indirekta sysselsättningen marginellt medan den direkta sysselsättningen minskade marginellt. Åren därefter har den indirekta sysselsättningen minskat när industrissysselsättningen gått ned.

² Beräkningarna är gjorda med så kallad input-output-analys med vilken det går att beräkna hur mycket en viss mängd produktion i en bransch (i det här fallet industrin) genererar ytterligare produktion i andra branscher. På motsvarande sätt kan antalet sysselsatta som motsvarar den totala produktionen i respektive bransch beräknas.

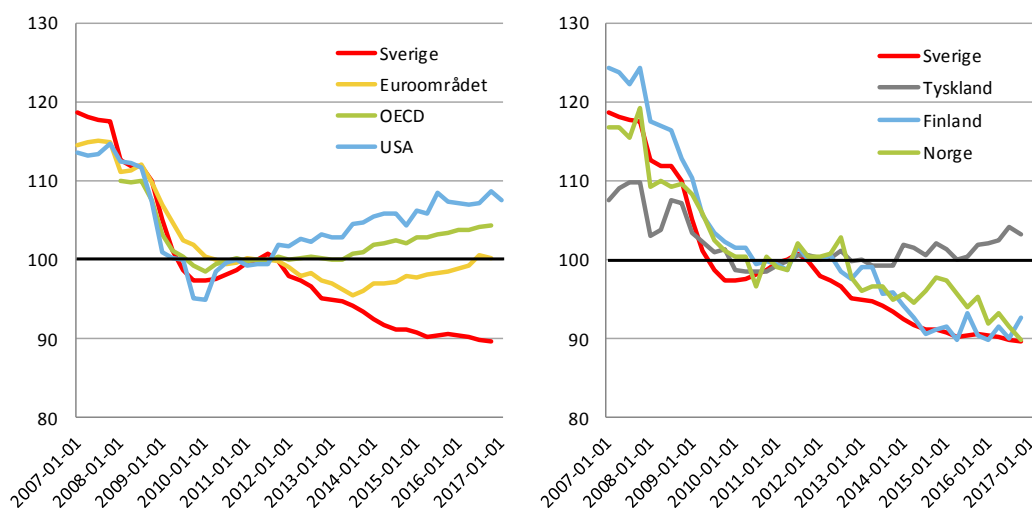
3.2 Utvecklingen i andra regioner/länder

För att sätta den svenska utvecklingen i ett internationellt perspektiv jämförs nedan utvecklingen i Sverige med den i andra regioner och länder. Den statistik som används är sysselsättningen i industrin (manufacturing employment) enligt OECD Main Economic Indicators (MEI).

Som framgår av statistiken har utvecklingen i Sverige varit svag. Även Finland och Norge uppvisar en utveckling som liknar den svenska, medan övriga regioner/länder haft en starkare utveckling av antalet direkt sysselsatta. Som framgår av diagrammet var industrisysselsättningen i Sverige (liksom i Norge och Finland) första kvartalet 2017 knappt 10 procent lägre än halvårsskiftet 2011. I Eurozonen var antalet i stort sett detsamma, medan Tyskland, USA och OECD redovisar en ökad industrisysselsättning. Det finns ingen internationellt jämförbar statistik av hur den indirekta industrisysselsättningen har förändrats³.

Industrisysselsättningen i Sverige jämfört med Euroområdet, OECD, USA, Tyskland, Finland och Norge

Sysselsättningen inom tillverkningsindustrin (C10-33), index 2011 = 100

Källa: OECD, Main Economic Indicators (MEI).

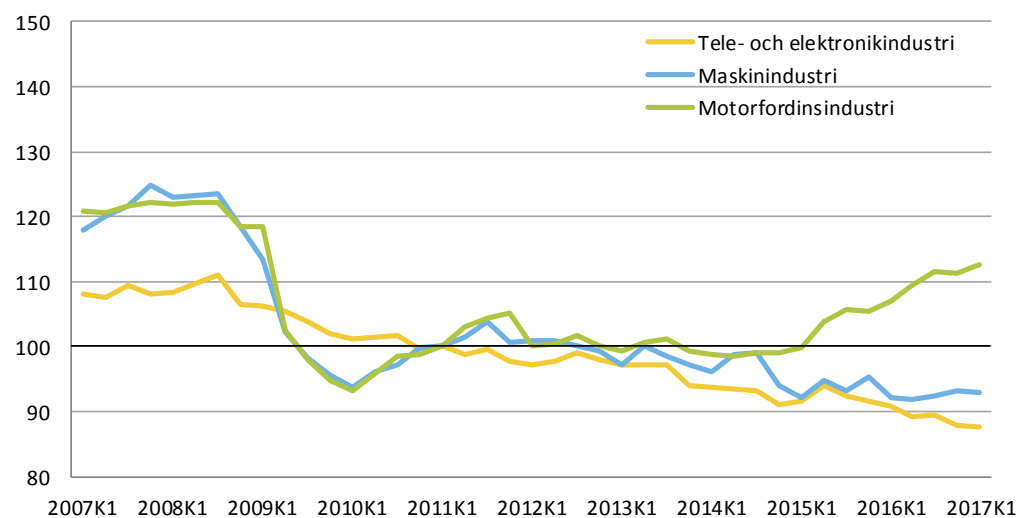
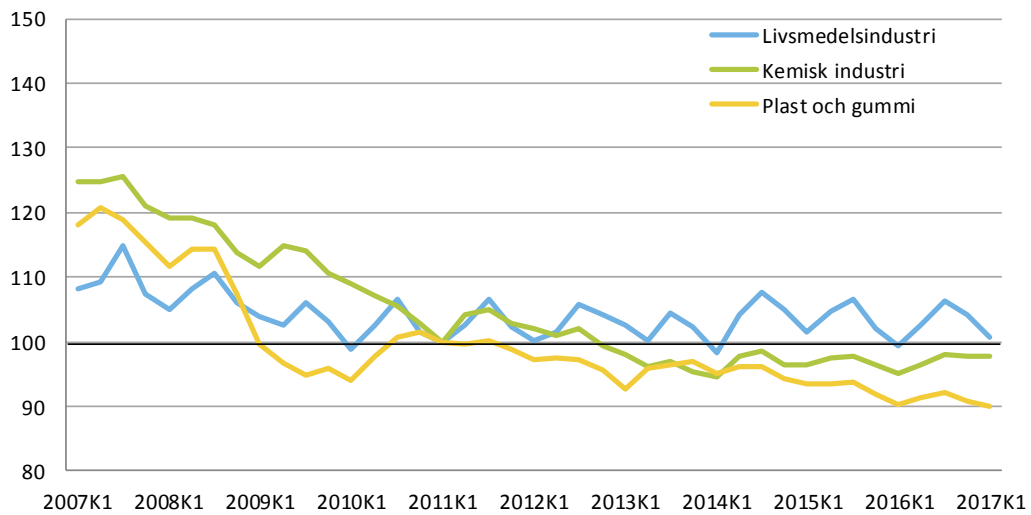
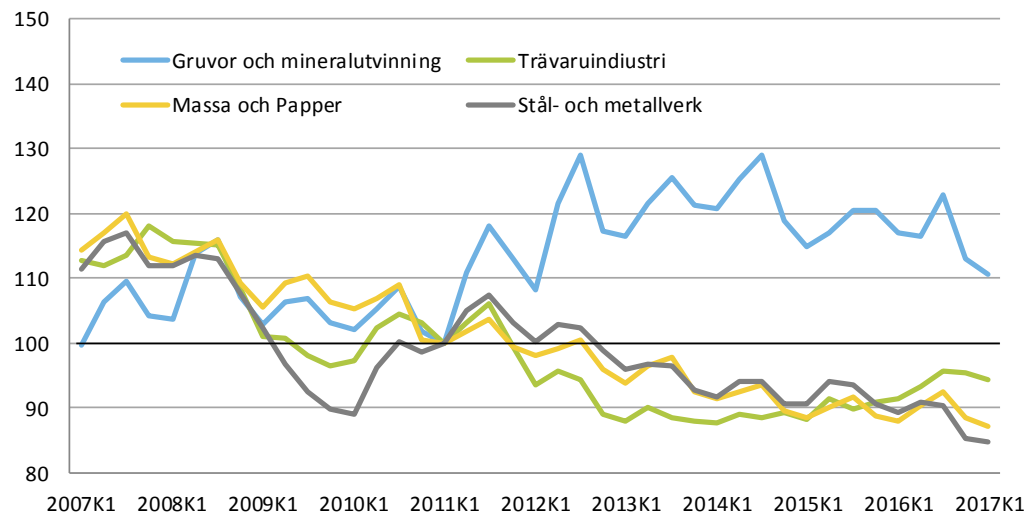
3.3 Sysselsättningsutvecklingen i ett antal industribranscher

Skillnaderna i sysselsättningsutveckling är betydande mellan olika sektorer. Mest urskiljer sig gruvsektorn och motorfordonsindustrin som haft en mer positiv utveckling än övriga delar. I livsmedelsindustrin har sysselsättningen legat kvar på ungefär samma nivå under senare år. Flertalet andra branscher har däremot minskat antalet anställda.

³ Industrins ekonomiska råd gjorde i sin rapport från april 2015 en analys av industrins betydelse för tjänstesektorns sysselsättning i andra länder jämfört med Sverige och kom fram till att Sverige har en högre andel indirekt sysselsättning än genomsnittet i EU. Denna analys baserades på internationell input-output analys som visar utvecklingen fram till 2011.

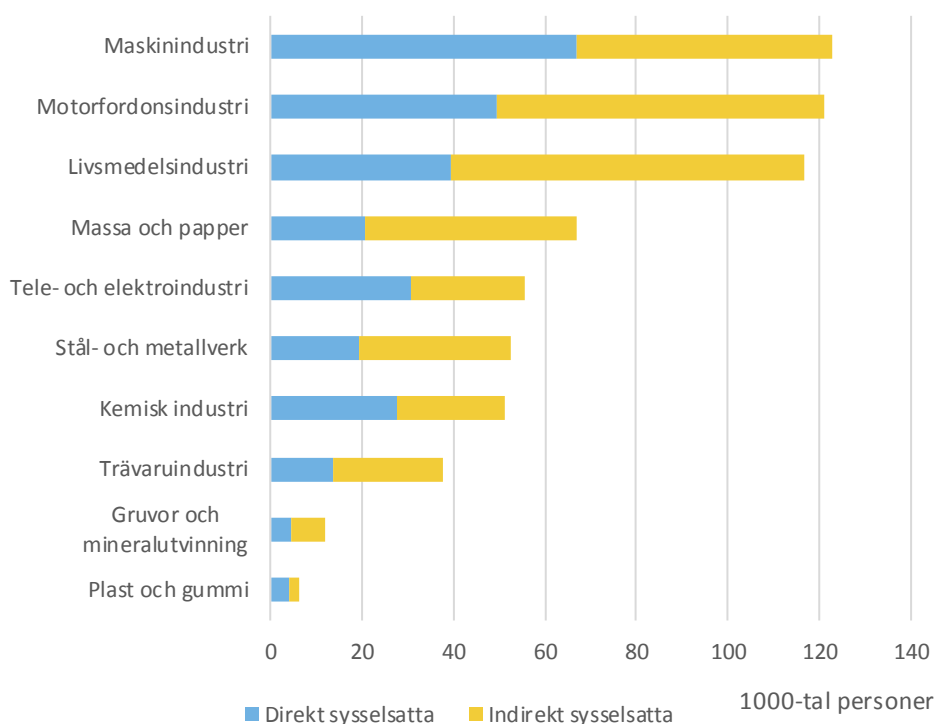
Sysselsättningsutvecklingen i Sverige i ett antal olika delbranscher

Index 2011 = 100

Källa: SCB, Kortperiodiska sysselsättningsstatistiken.

Antalet sysselsatta direkt och indirekt i ett antal industribranscher 2014

Källa: SCB, I/O-statistik samt egna beräkningar

Den indirekta sysselsättningen skiljer sig också åt mellan de olika delbranscherna.⁴ I basindustribranscherna samt i livsmedelsindustrin är det utöver de som är direkt sysselsatta i branschen, ungefär dubbelt så många till som är indirekt sysselsatta. Även i motorfordonsindustrin är antalet indirekt sysselsatta fler än de direkt sysselsatta. I övriga branscher är antalet indirekt sysselsatta färre än antalet direkt sysselsatta.

⁴ Notera att dessa beräkningar inte är jämförbara med de tidigare i kapitlet som avser industrin totalt. En skillnad är att här på delbranschnivå räknas endast produktion/sysselsättning som direkt om den är kopplad till efterfrågan på produkter från just den delbranschen. Produktion/sysselsättning som kommer av efterfrågan från andra delbranscher (eller branscher utanför industrin) räknas här som indirekt.

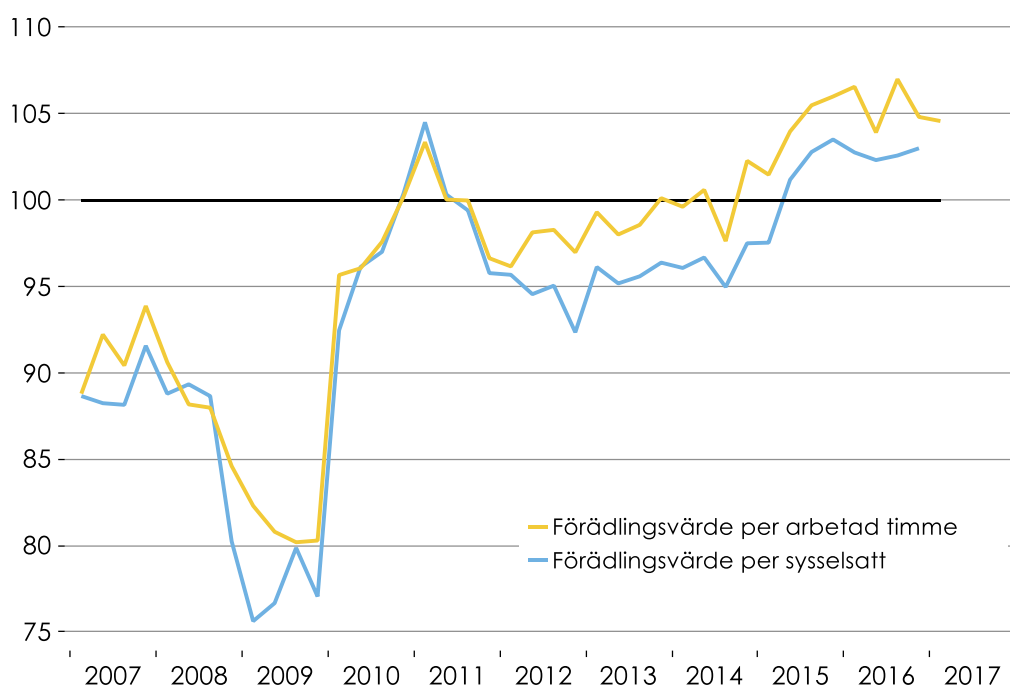
4. Industrins produktivitetsutveckling

4.1 Produktivitetsutvecklingen inom industrin i Sverige

Inom nationalekonomisk teori och empiri analyseras produktivitet dels utifrån total resursåtgång och dels utifrån respektive resursslag som ingår i produktionen. I vardagstal avses med produktivitet oftast den så kallade arbetsproduktiviteten. Med detta menas *output* i förhållande till det antal arbetade timmar (eller sysselsatta) som produktionen krävt. Ett annat vanligt mått är total faktorproduktivitet (TFP). Med detta menas hur kvantiteten *output* samvarierar med mängden av samtliga insatsvaror.⁵ Framöver i kapitlet analyseras arbetsproduktiviteten – kort och gott benämnd som produktiviteten. När inget annat anges är den beräknad som fast förädlingsvärde (dvs. volym) dividerat med antal arbetade timmar.

Svensk industri: produktivitet beräknat per timme respektive per sysselsatt

Förädlingsvärde (fasta priser) per arbetad timme och per sysselsatt inom tillverkningsindustri, index 2011 = 100

Källa: ECB och SCB, nationalräkenskaper enligt ENS 2010.

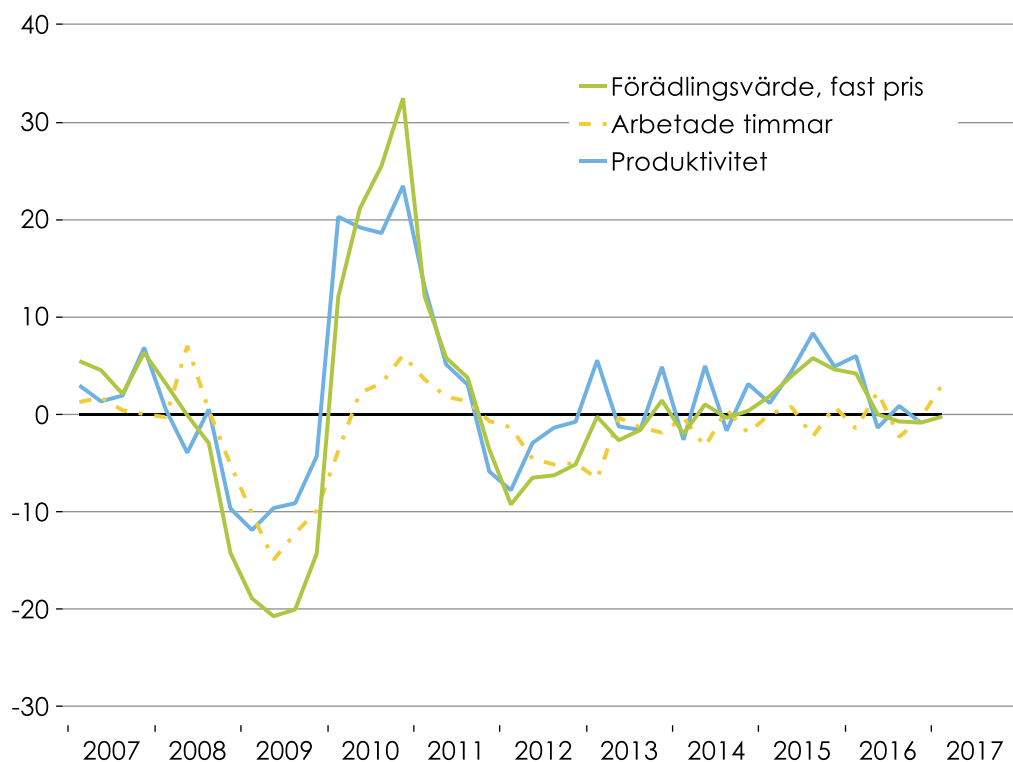
⁵ TFP är den del av förändringen i *output* som inte kan förklaras av ändrade kvantiteter av t.ex. arbete eller kapital. Ökad total faktorproduktivitet förklaras av teknisk utveckling och/eller organisatoriska förbättringar etc. och innebär att man med samma mängd produktionsfaktorer kan åstadkomma mer *output*.

Produktivitetsutvecklingen i svensk industri var svag efter rekylen 2010 och 2011 fram till 2014 för att sedan öka igen. Jämför vi med situationen i början av 2011 är produktionen per timme i tillverkningsindustrin nu på en något högre nivå. I termer av produktion per sysselsatt är produktiviteten något lägre än nivån i början av 2011.

Visserligen bestäms produktiviteten på lång sikt av teknologiska och institutionella faktorer, såväl på makro- som på företagsnivå. På kort sikt är dock produktiviteten starkt cyklisk vilket framgår av bilden nedan. Det är uppenbart att förädlingsvärdet per arbetad timme – produktiviteten – följer förädlingsvärdet mycket nära medan arbetade timmar är mer stabila. Förklaringen är att kapitalintensiteten i industrin är stor. När efterfrågan och produktionen ökar, stiger kapacitetsutnyttjandet vilket ger skjuts också till produktiviteten.

Svensk industri: förädlingsvärde och produktivitet hand i hand

Årlig procentuell förändring, uppgifter för inom tillverkningsindustri

Källa: ECB och SCB, nationalräkenskaper enligt ENS 2010.

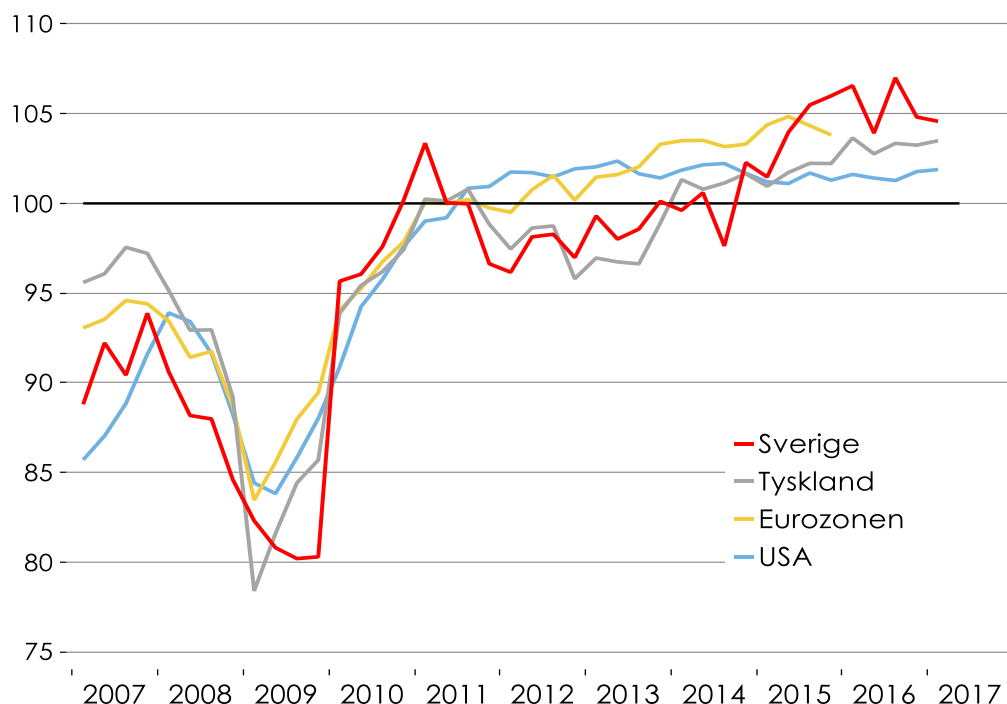
Den svaga svenska produktivitetsutvecklingen under åren 2011 till 2014 är således en spegelbild av en svag utveckling för industriproduktionen de åren. På motsvarande sätt drevs produktivetslyftet under 2015 av en ökning i produktionen för att åter mattas under 2016 i samband med svagare produktionsutveckling.

4.2 Industrins produktivitetstillväxt i Sverige och internationellt

Som framgick i kapitel 1 har den globala produktivitetstillväxten varit svag under senare år. Så har även varit fallet inom industrin globalt. Bilden nedan visar att utvecklingen inom industrin i Sverige varit svagare än i omvärlden i början av perioden efter återhämtningen från finanskrisen, starkare under 2015 för att sedan åter konvergera mot utvecklingen i omvärlden under 2016.

Produktivitet inom industrin

Förädlingsvärde (fasta priser) per arbetad timme inom tillverkningsindustri, index 2011 = 100

Källa: ECB, SCB & BLS

4.3 Svensk industris branscher

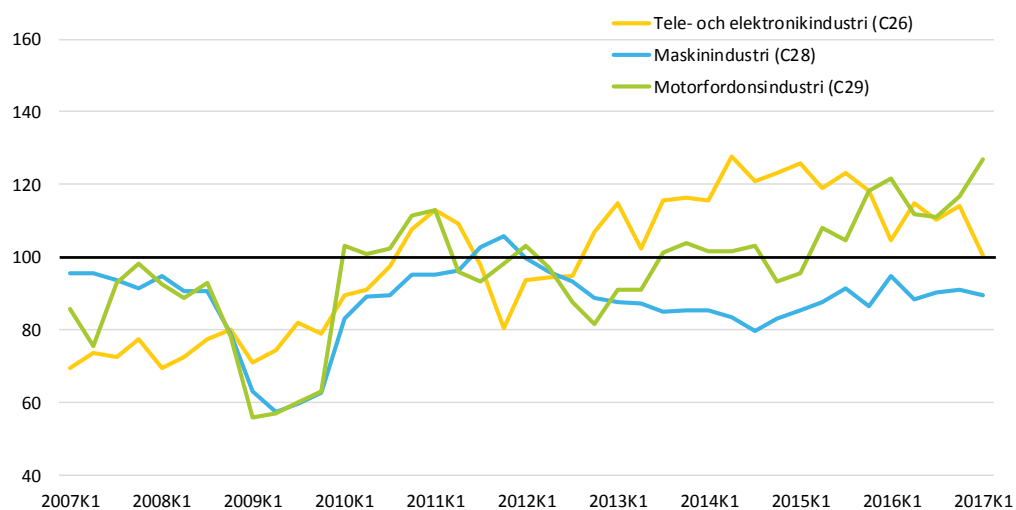
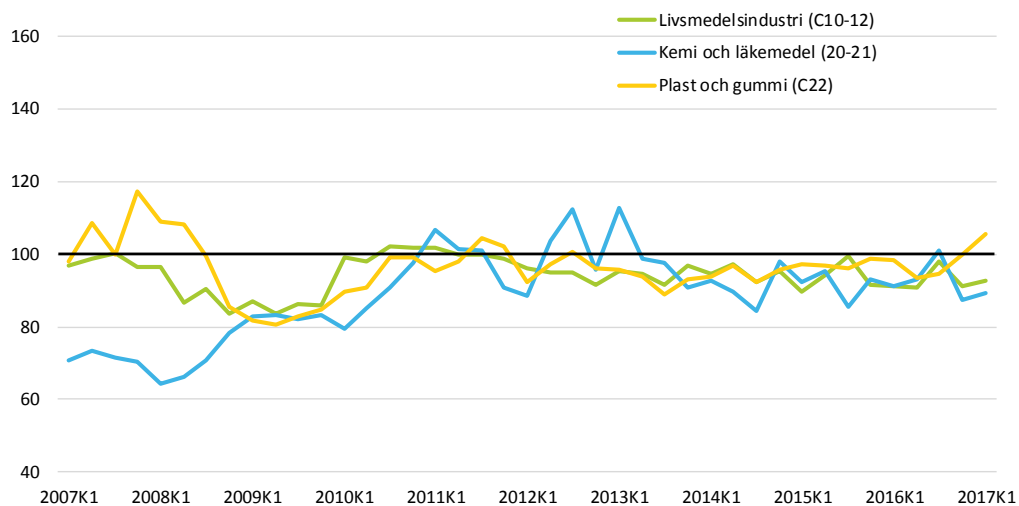
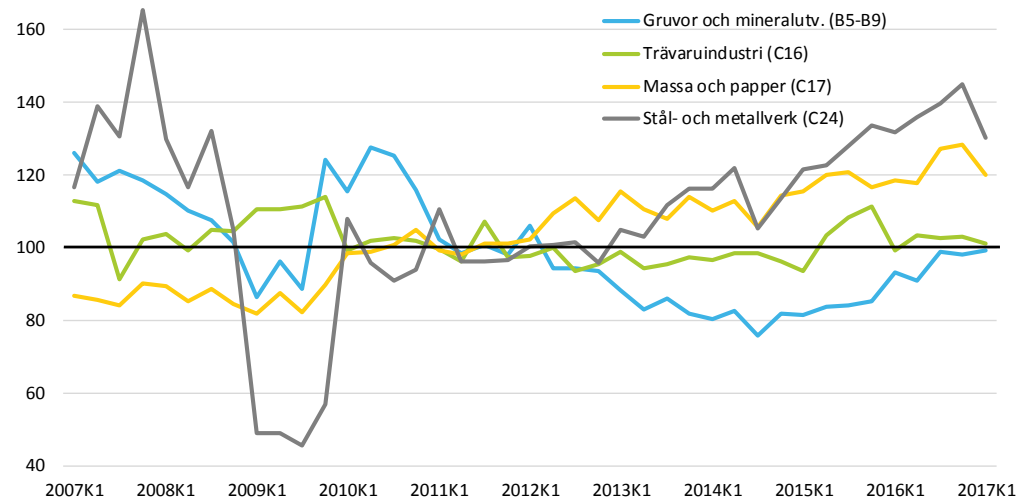
Skillnaderna för produktivitetstillväxten är relativt stora inom industrins olika delbranscher. Precis som för industrin sammantaget går förädlingsvärdets och produktivitetens utveckling hand i hand. De sektorer där produktionsvolymen utvecklats bäst har också bäst produktivitetstillväxt.

Värt att notera är även att statistiken – åtminstone till och med 2015 – visar en högre ökningstakt för produktiviteten inom tele- och elektronikindustrin än för industrin generellt. Bidragande till detta är hur den snabba teknikutvecklingen i form av uppskattade kvalitetsförändringar hanteras när förädlingsvärdet dubbel-deflateras (se även kapitel 2). Problematiken kring detta har diskuterats i ett flertal sammanhang under senare år.

Produktivitet i Sverige inom ett antal industribranscher

Förädlingsvärde (fasta priser) per arbetad timme, index 2011 = 100*

Produktivitet: fast förädlingsvärde (NR) / arbetad timme

Källa: Statistiska Centralbyrån (SCB), nationalräkenskaper enligt (ENS 2010).

* Serierna har säsongrensats med metoden X12.

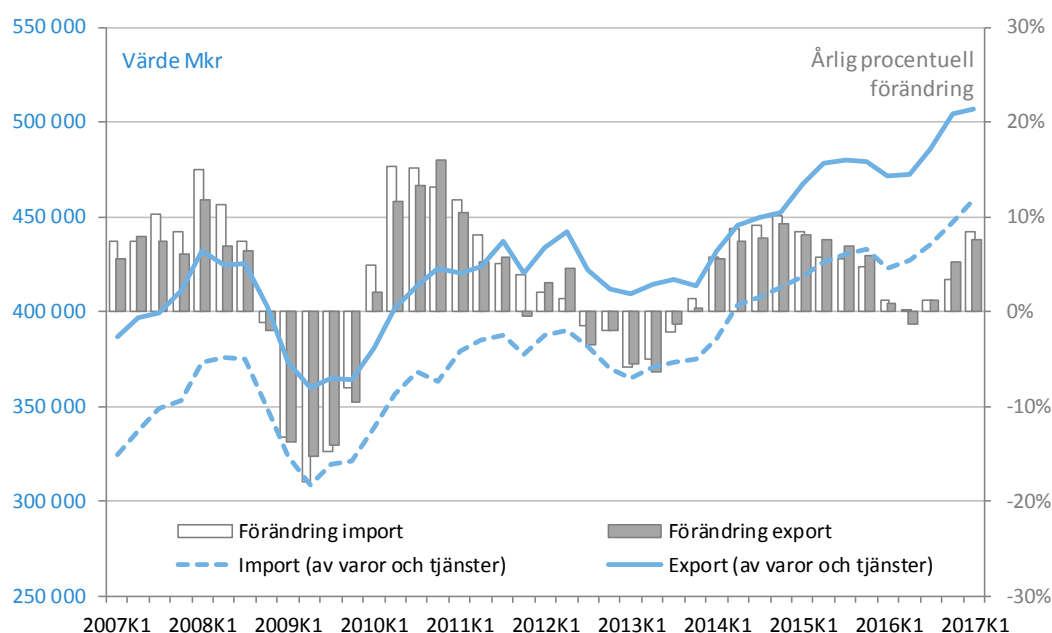
5. Export och import av varor och tjänster

5.1 Utvecklingen för svensk utrikeshandel

Sverige är ett utrikesberoende land. Exporten uppgår totalt sett till omkring 45 procent av BNP, medan importen uppgår till 40 procent. Exportandelen har långsiktigt ökat, även om den gått ned något jämfört med innan finanskrisen. Det finns generellt en stor följsamhet mellan export- och importutvecklingen eftersom en stor del av det som sedan exporteras är importerade insatsvaror och tjänster.

Sverige, utvecklingen av export och import

Export- och importvärden (miljoner kronor) i löpande priser och årlig procentuell förändring*

Källa: SCB, Nationalräkenskaperna

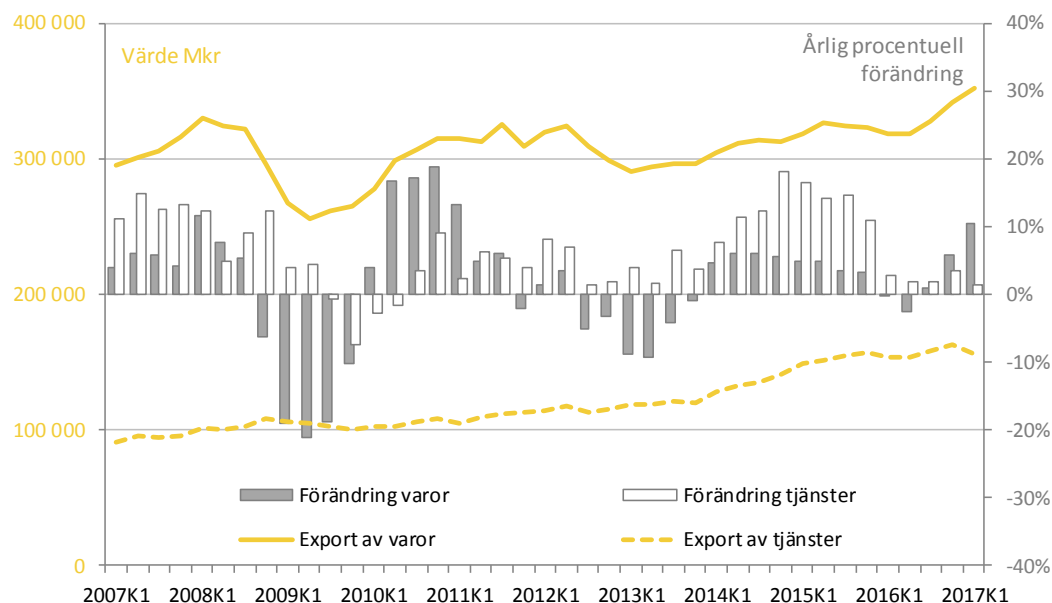
* Säsongsrensad data.

Av den totala industriproduktionen exporteras omkring två tredjedelar. Totalt sett domineras exporten av olika typer av industrivaror, med maskiner och transportmedel som enskild största varugrupp med ca 40 procent av totalexporten.

Av den svenska varuexporten går nästan 75 procent till Europa. I tur och ordning exporterar vi mest till Tyskland, Norge, USA, Danmark och Finland. 85 procent av varuimporten till Sverige kommer från länder i Europa.

Svensk export av varor och tjänster

Nivåer i miljoner kronor löpande priser och årlig procentuell förändring

Källa: SCB, Nationalräkenskaperna

* Säsongsrensad data.

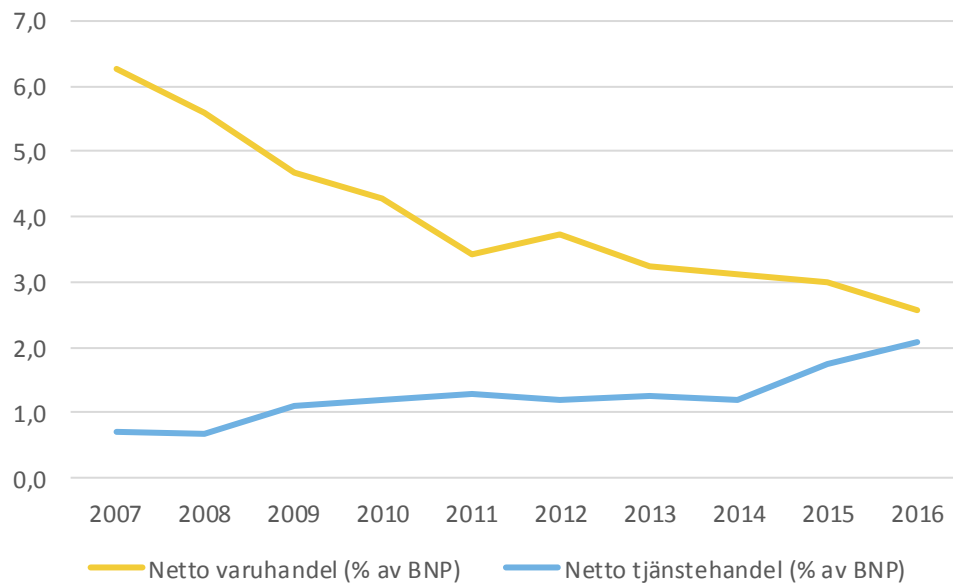
Sverige hade 2016 ett överskott i varuhandeln på 2,6 procent av BNP, överskottet har dock minskat något under senare år. Överskottet i tjänstehandeln har å andra sidan stigit något och var 2,1 procent 2016.

Som framgår av diagrammet minskade utrikeshandeln kraftigt i samband med finanskrisen och utvecklingen har sedan dess gått i vågor i flera perioder med varierande ökningstakt. Under de tre första kvartalen 2016 dämpades exporten men tog åter fart under slutet av 2016 och inledningen av 2017 då framförallt varuexporten visade höga ökningstal.

Av den svenska exporten utgörs omkring två tredjedelar av varor och en tredjedel av tjänster. Tjänsternas andel av handeln har gradvis ökat. Det är dock viktigt att notera att det ofta är industriprodukter som är bärare av olika typer av tjänsteexport.

Nettot i utrikeshandeln som andel av BNP

Nettot i utrikeshandeln (export-import) för varor respektive tjänster, procent av BNP

Källa: SCB, Nationalräkenskaperna

6. Prisutveckling och växelkursförändringar

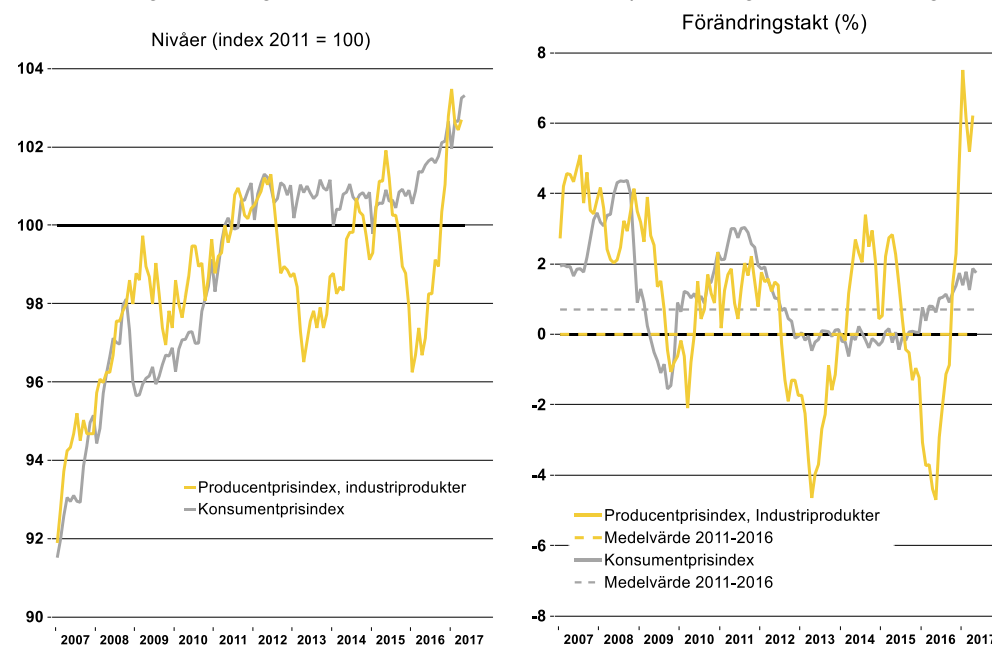
6.1 Producent- och konsumentprisindex

I tidigare kapitel har industrins utveckling följts i såväl volym (dvs. fastprisberäknat värde) som värde i löpande pris. Skillnaden dem emellan är, som framgick i kapitel 2, priser- och beräknade kvalitetsförändringar m.m. När prisutveckling diskuteras hamnar fokus ofta på konsumentprisernas utveckling. Konsumentprisindex (KPI) är inte relevant för industrins konkurrenskraft, men för reallöneutvecklingen. Det som istället är relevant för industrins konkurrenskraft är hur industrins priser utvecklas. De priser som möter industriföretagen varierar därtill starkt beroende på inom vilken bransch företagen verkar.

I figuren nedan visas såväl nivåer som förändringstakt för PPI och KPI. Från 2007 och framåt har PPI tidvis ökat i mindre omfattning än KPI. Efter 2011 har prisnivån enligt KPI varit närmast oförändrad under 4 år, men ökat något på slutet. Samtidigt har PPI tidvis minskat och tidvis ökat kraftigt.

Sverige, producentpriser (PPI) och konsumentpriser (KPI)

Nivåer och årliga förändringstakter för PPI och KPI där PPI avser priserna för gruv- och tillverkningsindustrin

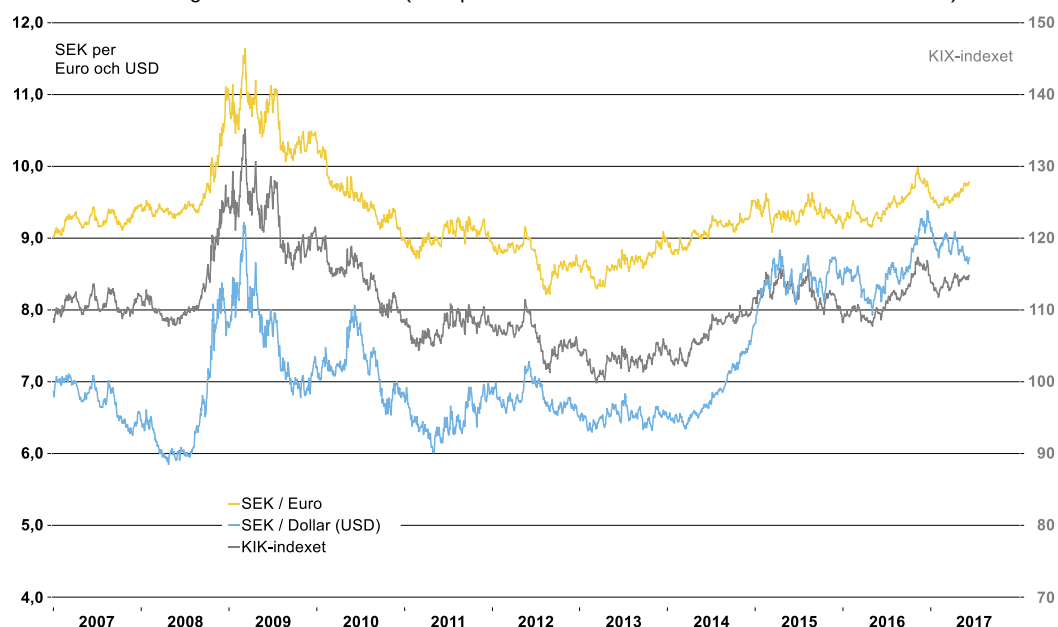
Källa: Statistiska Centralbyrån (SCB)

6.2 Utveckling och samvariation för industrins priser

Eftersom en stor del av den svenska industriproduktionen exporteras så är exportpriserna en viktig förklaring till hur producentpriserna utvecklas. Svensk industri är starkt exponerad mot konkurrenter från andra länder. Dessutom är industrin pristagare på världsmarknaden – och i hög grad även på den svenska marknaden – och har därmed inte möjlighet att sätta sina egna priser. Exportpriser sätts i den valuta som gäller på den lokala marknaden, dvs i huvudsak på marknader andra än i Sverige. Vad resultat blir i SEK bestäms av värdet på vår valuta. Svag krona ger fler kronor för exporten, men kronor som är mindre värda och vise versa.

Svenska kronans utveckling mot euron, amerikanska dollarn och KIX-indexet

Valutakursutveckling i förhållande till SEK (SEK per euro/dollar samt index 18 november 1992 = 100)

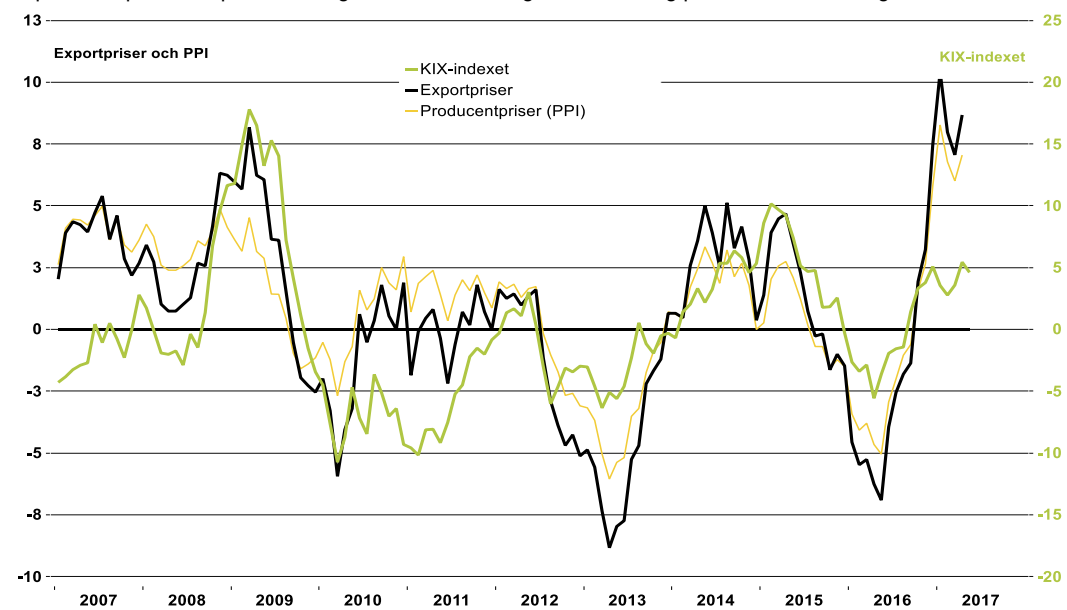
Källa: Sveriges Riksbank

I figuren ovan framgår hur den svenska kronan utvecklats mot såväl euron och dollarn som mot det så kallade KIX-indexet.⁶ I samband med kraftiga växelkursförändringar svänger industrins exportpriser kraftigt. Samvariationen mellan exportpriserna och växelkursutvecklingen framgår av diagrammet på nästa sida – där förändringstakt för KIX-indexet, exportpriserna och producentpriser visas. Av diagrammet framgår även att exportprisernas svängningar är kraftigare än producentprisernas.

⁶ Det är relativt vanligt att växelkursutvecklingen mäts mot KIX- eller TCW-indexen. Växelkursutvecklingen räknat mot dessa index innebär att kronans värde mäts mot en korg av andra valutor. Vikterna i dessa index bestäms av hur stor Sveriges handel är med respektive land i förhållande till handeln med de övriga länderna.

Samvariation mellan KIX-indexet och exportpriser respektive producentpriser

Export- och producentpriser avser gruv- och tillverkningsindustrin, årlig procentuell förändringstakt

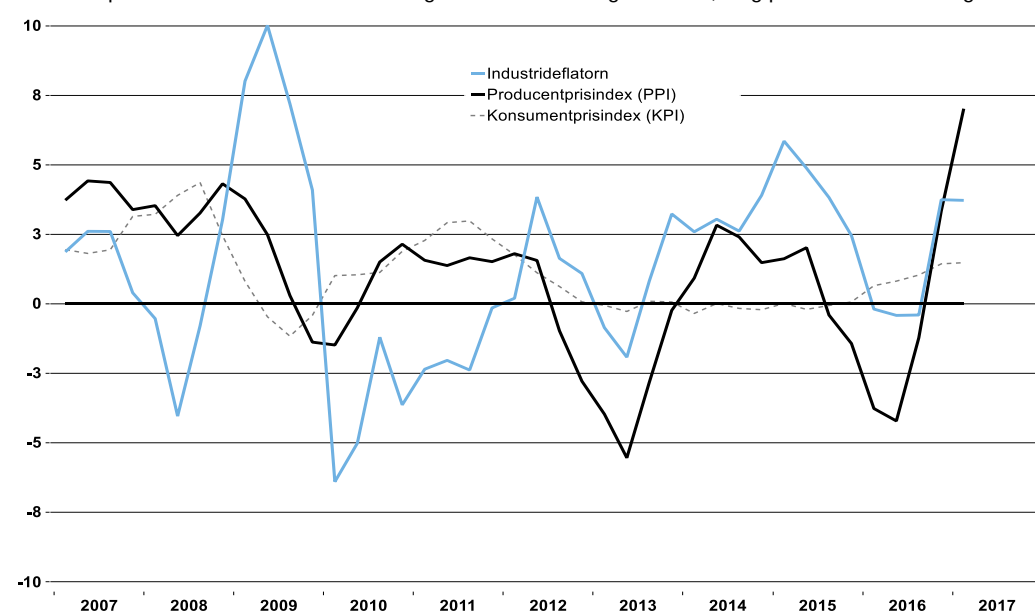

Källa: Riksbanken och statistiska Centralbyrån (SCB), prisstatistiken

Givet industrins stora exportberoende är det inte konstigt att industrins priser och de svenska konsumentpriserna (KPI) inte är korrelerade. Förutom mot KIX-indexet är istället industrins priser relativt väl korrelerade med förädlingsvärdesdeflatoren för industrin (se bilden nedan). Inte heller detta samband är dock perfekt. Det har förekommit betydande avvikelser från tid till annan.

Samvariation mellan producentpriser, konsumentpriser och industrideflatoren*

Producentpriser och industrideflatoren avser gruv- och tillverkningsindustrin, årlig procentuell förändringstakt*

Källa: Statistiska Centralbyrån (SCB), nationalräkenskaperna och prisstatistiken

* Industrideflatoren är den så kallade BNP-deflatoren för industrins förädlingsvärde. Den beräknas som förädlingsvärdet i löpande pris dividerat med förädlingsvärdet i fast pris.

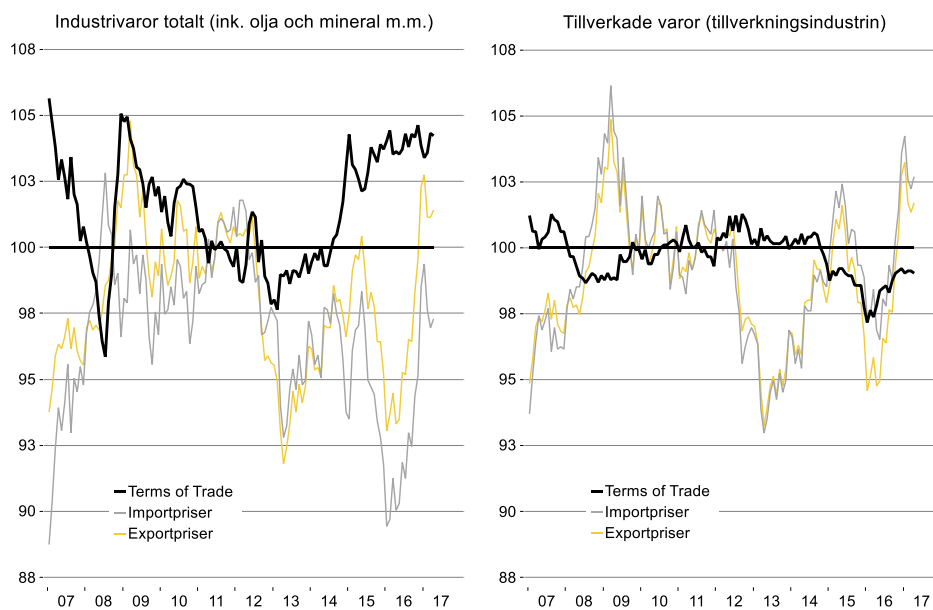
6.3 Terms of Trade

Prisutvecklingen för exporten i förhållande till importen är ytterligare ett sätt att följa hur industrins konkurrensförutsättningar utvecklas. Detta kan studeras genom att följa hur *Terms of Trade* utvecklas. I detta avsnitt studeras hur förhållandet mellan exportpriset (exportprisindex) och importpriset (importprisindex) utvecklas.

Terms of Trade för industrivaror totalt (där även olja ingår i importprisindexet) har utvecklats positivt till stor del p.g.a. fallande oljepris. Motsvarande utveckling för tillverkade varor är tvärt om negativ.

Sverige, utveckling för *Terms of Trade*

Terms of Trade (exportpriser/importpriser) för gruv- och tillverkningsindustrin respektive för tillverkningsindustrin, index 2011 = 100*

Källa: Statistiska Centralbyrån (SCB)

* Förhållandet mellan exportpriset (exportprisindex) och importpriset (importprisindex).

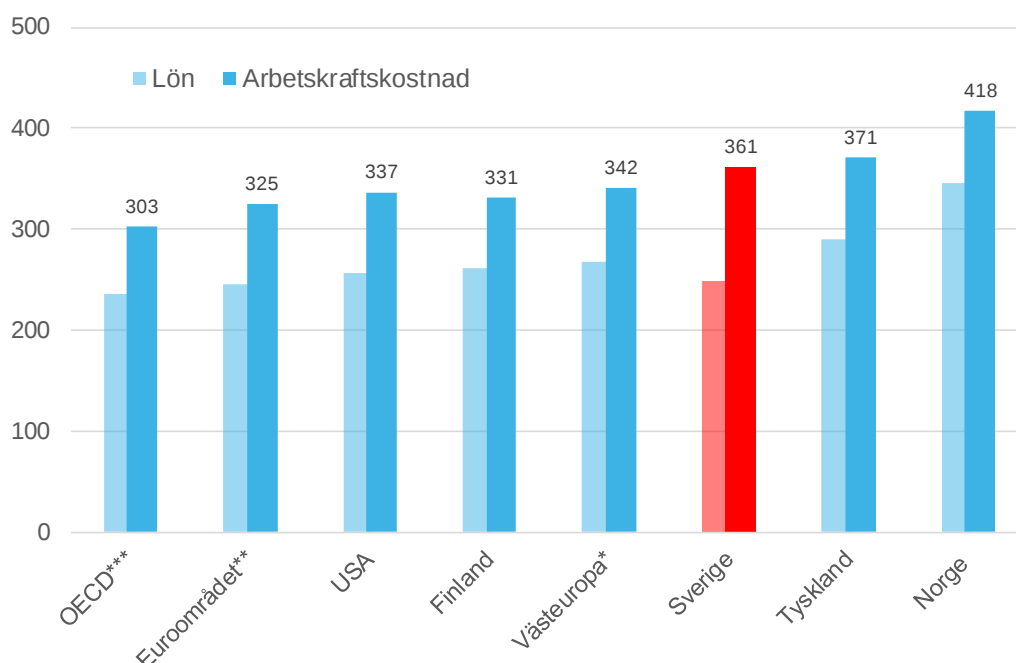
7. Löner och arbetskraftskostnader inom industrin

7.1 Nivå för arbetskraftskostnader och löner i Sverige

I detta avsnitt används uppgifter från Conference Board för att göra en internationell jämförelse av nivåerna för arbetskraftskostnad och lön. Det är den källa som såväl Facken inom industrin som Teknikföretagen i första hand brukar använda i sina regelbundna återkommande publikationer.⁷ I skrivande stund finns statistiken uppdaterad till och med 2015 men parterna har gjort kalkyler för 2016.⁸ Arbetskraftskostnaden var 361 SEK per timme inom industrin i Sverige under 2016. Det kan t.ex. jämföras med en kostnad per timme på 371 SEK i Tyskland eller 342 SEK i Västeuropa (exklusive Sverige), viktat med konjunkturinstitutets KIX-vikter. Arbetskraftskostnaden i Sverige låg 2016 alltså över Västeuropas, men under den tyska nivån.

Arbetskraftskostnad och lön inom industrin i Sverige och andra länder

Total arbetskraftskostnad (ej skuggade staplar) och lön (skuggade staplar) för samtliga anställda inom tillverkningsindustrin 2016 (SEK per timme)

Källa: The Conference Board - International Labor Comparisons

* De länder som KIX-viktats samman till Västeuropa (exkl. Sverige) är Belgien, Danmark, Finland, Frankrike, Irland, Italien, Nederländerna, Norge, Portugal, Schweiz, Spanien, Storbritannien, Tyskland och Österrike.

** Euroländerna exklusive Lettland, Litauen, Slovenien, Cypern och Malta har vägts samman till euroområdet. Eftersom KIX-vikt inte finns för Estland har landet viktats med utgångspunkt i varuhandeln med Sverige.

*** Vid sammanvägning av OECD-länderna har förutom Sverige även Island, Luxemburg, Chile och Lettland exkluderats eftersom det inte finns arbetskraftskostnadsstatistik för dessa länder via Conference Board.

⁷ Se Facken inom industrins rapportserie *Globala arbetskraftskostnader* eller Teknikföretagens dito *Industrins arbetskraftskostnader internationellt* för dessa rapporter samt för en fördjupning om internationella arbetskraftskostnader.

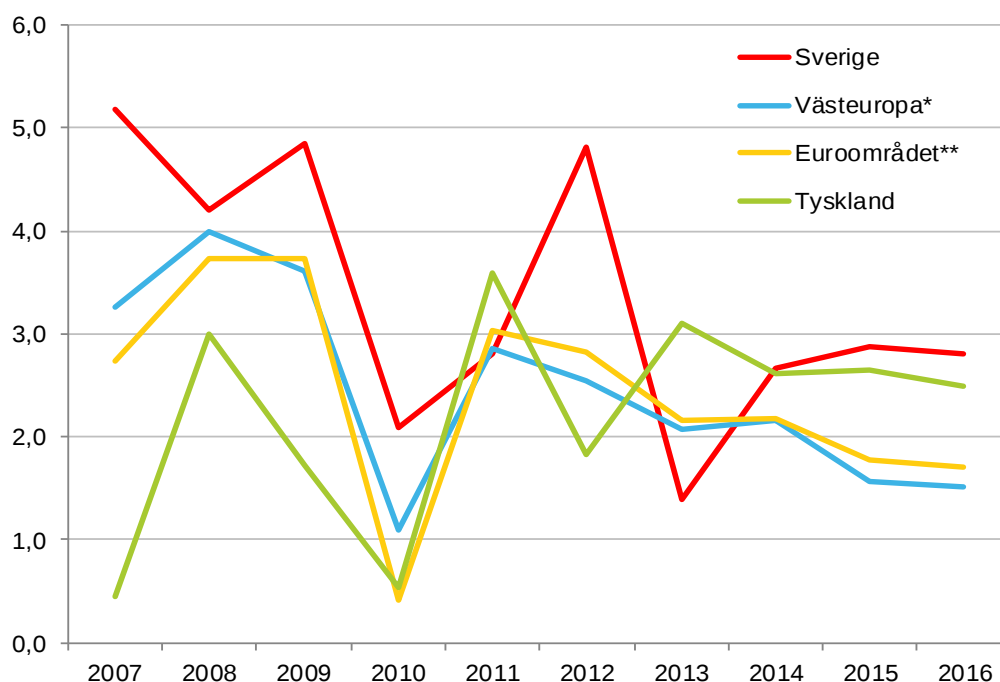
⁸ Med hjälp av växelkurser och indexserier som anger kostnadsutveckling i lokal valuta har kostnadsnivån för 2016 kalkylerats utifrån uppgifter för 2015. Indexserier från Eurostat Labour Cost Index (LCI) har i första hand använts. När inte detta varit möjligt har OECD Main Economic Indicators (MEI) använts.

7.2 Ökningstakt för lön och arbetskraftskostnad (i lokal valuta)

Genom att studera utvecklingen för lön och arbetskraftskostnad i lokal valuta kan ökningstakten i respektive land/område särskiljas från växelkursförändringarna. Eurostat Labour Cost Index (LCI) är den källa som i första hand används för att jämföra ökningstakt för arbetskraftskostnad och lön inom EU. För att kunna visa uppgifter på förändring i arbetskraftskostnad för OECD och USA används dock även Conference Board som källa i detta kapitel.

Ökningstakt för arbetskraftskostnad per timme inom industrin

Uppgifterna avser samtliga anställda inom tillverkningsindustrin och anges i lokal valuta

Källa: Eurostat Labour Cost Index (LCI)

* De länder som vägts samman till Västeuropa (Sverige ingår ej) är Belgien, Danmark, Finland, Frankrike, Irland, Italien, Nederländerna, Norge, Portugal, Spanien, Storbritannien, Tyskland och Österrike, dvs. de länder för vilka det finns LCI-data.

** Euroländerna exklusive Slovenien, Cypern och Malta har vägts samman till euroområdet. Estland, Lettland, Litauen och Slovakien ingår från och med det år de blev euroländer. Eftersom KIX-vikt inte finns för Estland, Lettland och Litauen har länderna viktats med utgångspunkt i varuhandeln med Sverige.

Tabellen nedan kompletterar diagrammet genom att redovisa utvecklingen av arbetskraftskostnaderna i några viktiga konkurrentländer och områden ytterligare.

Ökningstakten i arbetskraftskostnaderna har växlat ned sedan 2007 och det gäller för alla länder och regioner i diagrammet och tabellen. Arbetskraftskostnaderna ökade särskilt långsamt åren direkt efter krisen. I genomsnitt över hela perioden har arbetskraftskostnaderna ökat något snabbare i svensk industri jämfört med Västeuropa.

Ökningstakt för arbetskraftskostnad per timme

Uppgifterna avser samtliga anställda inom tillverkningsindustrin och anges i lokal valuta*

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Sverige	5,2	4,2	4,8	2,1	2,8	4,8	1,4	2,7	2,9	2,8
Tyskland	0,4	3,0	1,7	0,5	3,6	1,8	3,1	2,6	2,6	2,5
Finland	8,0	2,4	6,2	-1,2	2,5	4,7	1,0	1,9	2,0	0,8
Norge	7,6	6,3	5,0	4,1	3,4	3,3	4,0	3,6	1,0	2,3
USA	5,3	2,2	4,3	1,6	2,2	0,5	2,2	1,5	1,8	:
Västeuropa*	3,3	4,0	3,6	1,1	2,9	2,5	2,1	2,2	1,6	1,5
Euroområdet**	2,7	3,7	3,7	0,4	3,0	2,8	2,2	2,2	1,8	1,7
OECD***	4,2	4,0	3,1	1,2	1,6	3,2	2,6	2,3	2,3	:

Källa: Eurostat Labour Cost Index (LCI) för europeiska länder/områden samt The Conference Board för OECD och USA

* De länder som vägts samman till Västeuropa (Sverige ingår ej) är Belgien, Danmark, Finland, Frankrike, Irland, Italien, Nederländerna, Norge, Portugal, Spanien, Storbritannien, Tyskland och Österrike, dvs. de länder för vilka det finns LCI-data.

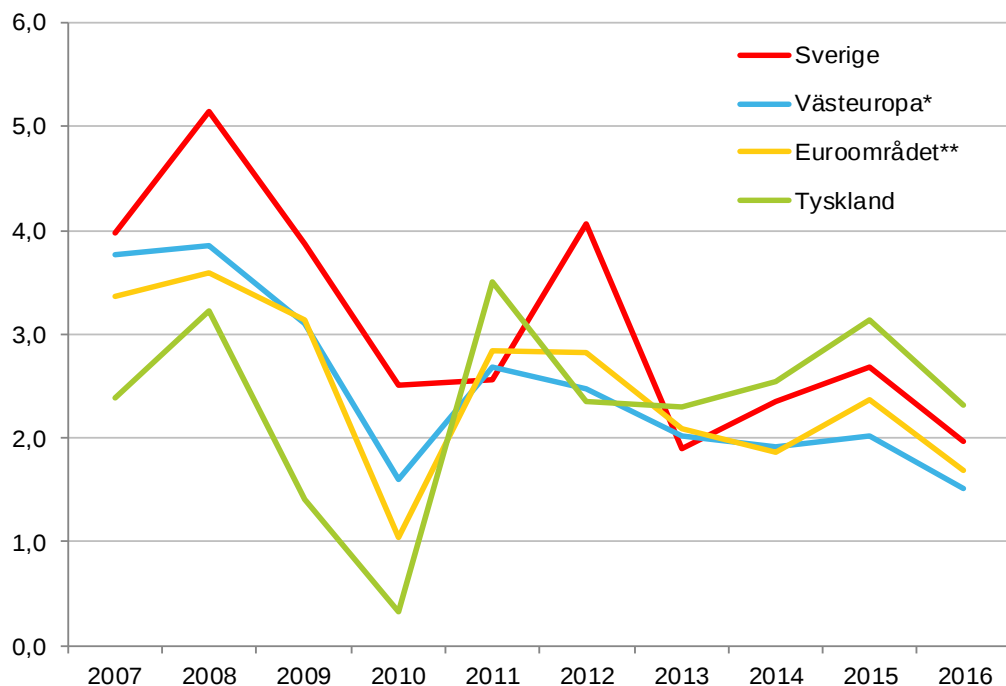
** Euroländerna exklusive Slovenien, Cypern och Malta har vägts samman till euroområdet. Estland, Lettland, Litauen och Slovakien ingår från och med det år de blev euroländer. Eftersom KIX-vikt inte finns för Estland, Lettland och Litauen har länderna viktats med utgångspunkt i varuhandeln med Sverige.

*** Vid sammanvägning av OECD-länderna har förutom Sverige även Island, Luxemburg, Chile och Lettland exkluderats eftersom det inte finns arbetskraftskostnadsstatistik för dessa länder via Conference Board.

Om vi istället visar hur löneökningstakten ser ut enligt samma källa (Eurostat LCI) får vi diagrammet nedan. Utvecklingen av lönerna är snarlik den som arbetskraftskostnaderna haft.

Löneökningstakt inom industrin

Uppgifterna avser samtliga anställda inom tillverkningsindustrin och ökningstakten anges i lokal valuta

Källa: Eurostat Labour Cost Index (LCI)

* Se tidigare figur för ökningstakt för information om vilka länder som ingår.

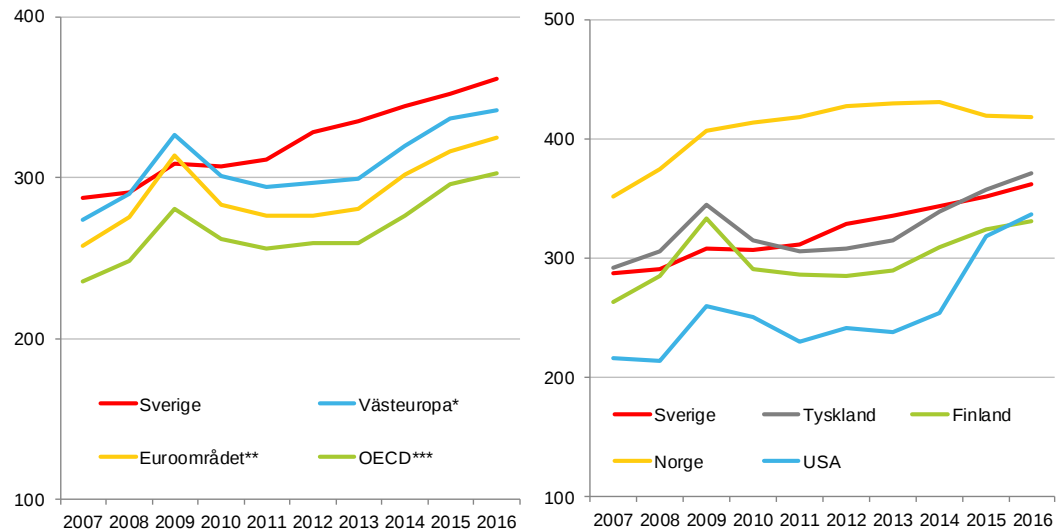
** Se tidigare figur för ökningstakt för information om vilka länder som ingår.

7.3 Arbetskraftskostnadsutveckling i gemensam valuta

När utvecklingen för arbetskraftskostnaderna studeras i gemensam valuta framgår såväl effekter av lokal ökningstakt som växelkursförändringar. Utvecklingen illustreras nedan med hjälp av uppgifter från Conference Board.

Utveckling av arbetskraftskostnad i Sverige och ett antal andra länder/områden

Total arbetskraftskostnad per timme för samtliga anställda inom tillverkningsindustrin (SEK per timme)

Källa: The Conference Board - International Labor Comparisons

* De länder som KIX-viktats samman till Västeuropa (exkl. Sverige) är Belgien, Danmark, Finland, Frankrike, Irland, Italien, Nederländerna, Norge, Portugal, Schweiz, Spanien, Storbritannien, Tyskland och Österrike.

** Euroländerna exklusive Lettland, Litauen, Slovenien, Cypern och Malta har vägts samman till euroområdet. Eftersom KIX-vikt inte finns för Estland har landet viktats med utgångspunkt i varuhandeln med Sverige.

*** Vid sammanvägning av OECD-länderna har förutom Sverige även Island, Luxemburg, Chile och Lettland exkluderats eftersom det inte finns arbetskraftskostnadsstatistik för dessa länder via Conference Board.

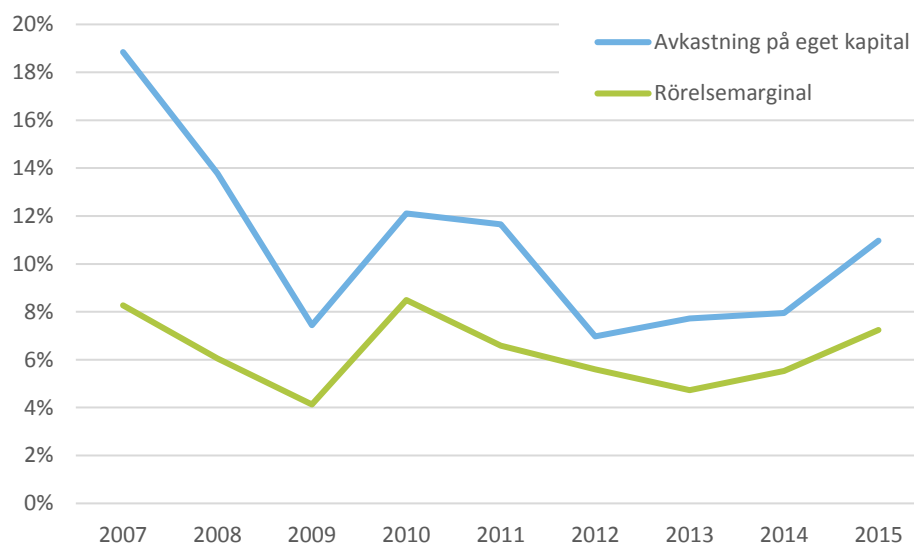
Växelkursen har haft stor inverkan på det svenska relativa arbetskrafts-kostnadsläget under perioden. 2009 när kronan försvagades sjönk den relativa arbetskraftskostnaden och 2012 när kronan stärktes fick vi den motsatta effekten på den relativa arbetskraftskostnaden.

8. Lönsamhet, investeringar, vinst- och arbetskostnadsandelar

8.1 Lönsamhet inom industrin i Sverige

Utvecklingen av industrins vinster och lönsamhet kan studeras med hjälp av SCBs undersökning Företagens ekonomi. I diagrammet visas dels rörelsemarginalen, dvs. rörelseresultat i relation till nettoomsättningen, dels avkastning på eget kapital, dvs. rörelseresultat efter finansiella poster i relation till justerat eget kapital.⁹

Ekonomiska nyckeltal i gruv- och tillverkningsindustrin (industrin) 2007-2015

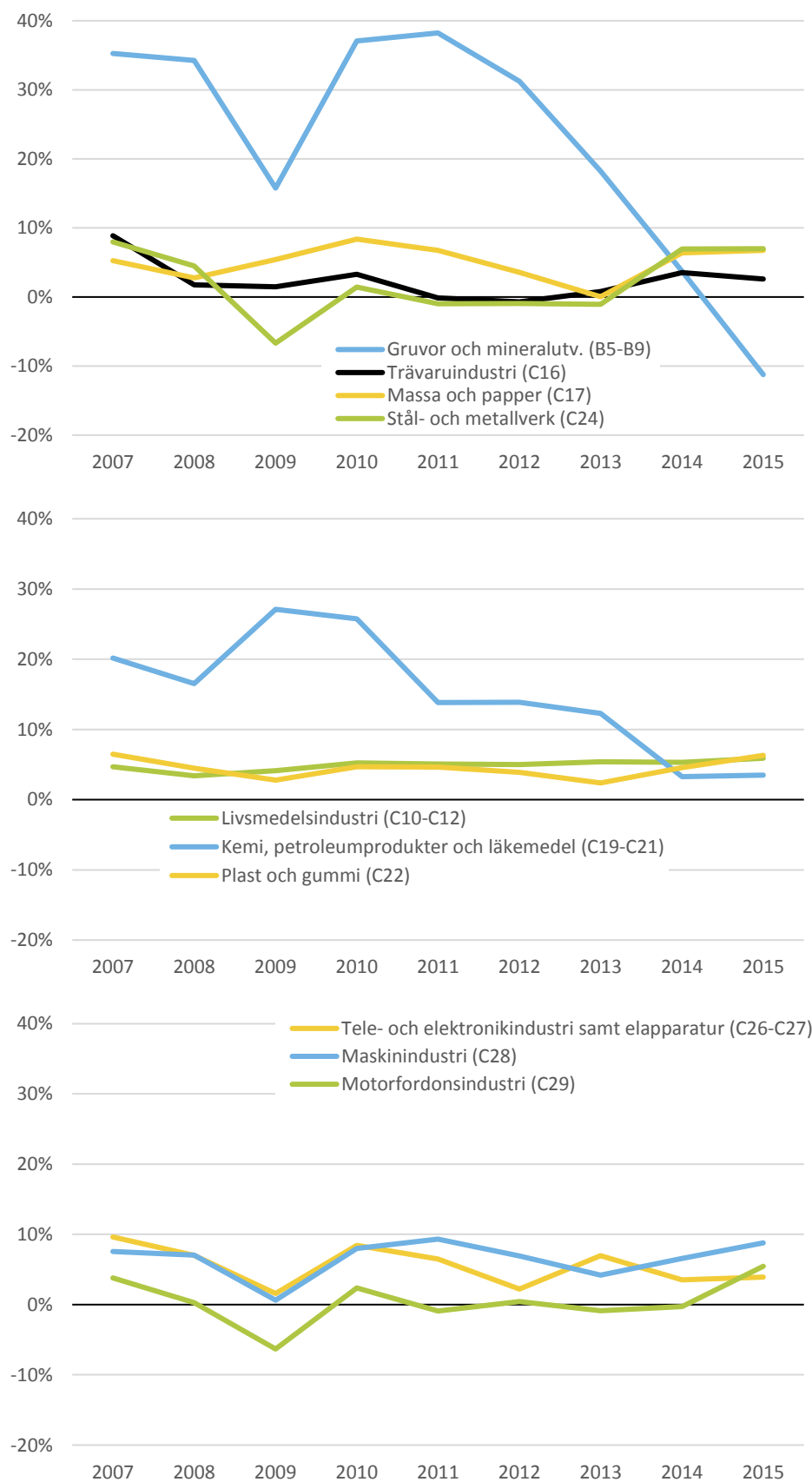
Källa: SCB, Företagens ekonomi

Enligt dessa mått föll industrins lönsamhet kraftigt i samband med finanskrisen, återhämtade sig sedan något för att sedan sjunka igen 2011-2012. Avkastningen på eget kapital steg efter 2012 medan rörelsemarginalen vände uppåt 2014. 2015 förbättrades lönsamheten enligt dessa mått.

⁹ Med justerat eget kapital menas eget kapital samt 78 procent av obeskattade reserver (i samtliga fall utgående balanser). Denna formel gäller fr.o.m. år 2013, innan dess inkluderades 72 procent av obeskattade reserver i justerat eget kapital. I samband med 2015 års publicering har Ericsson AB klassificerats om från varuproducerande till tjänsteproducerande företag. Se även faktaruta 2.1.

Rörelsemarginalens utveckling i ett antal industribranscher 2007-2015

Rörelseresultat (efter avskrivningar) genom nettoomsättning exkl. punktskatter (justerat för merchanting)*

Källa: SCB, Företagens ekonomi

* SNI C19-C21 särredovisas inte. Åren 2011-2012 särredovisas inte SNI C26-C27.

Skillnaden i utvecklingen av olika ekonomiska nyckeltal är relativt stor mellan industrins branscher. I de tre diagrammen på föregående sida illustreras utvecklingen av rörelsemarginalen i olika branscher för åren 2007-2015.

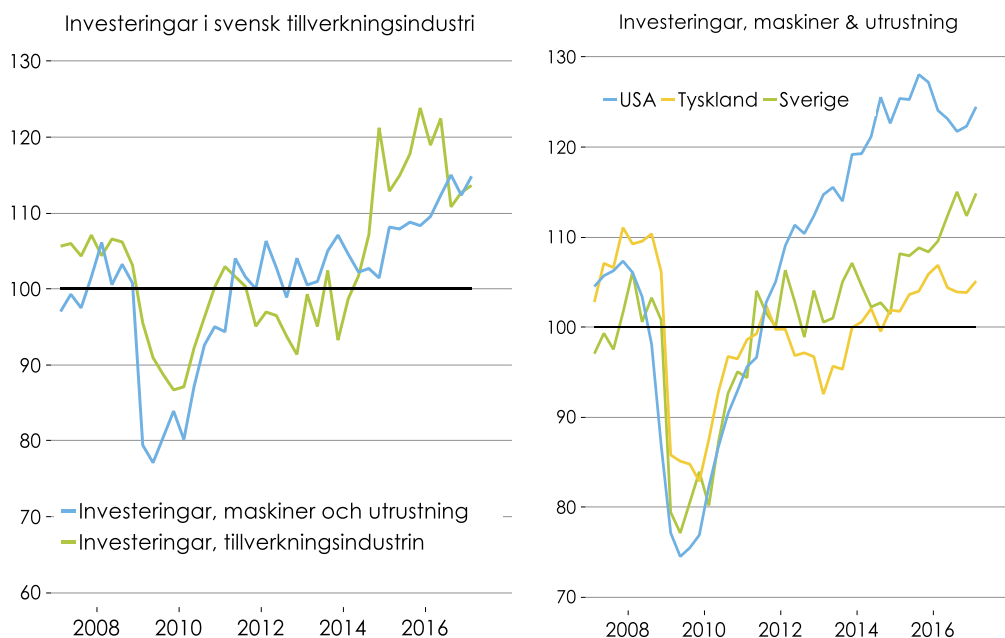
8.2 Investeringar i Sverige och i andra länder

Brist på statistik gör att det inte går att jämföra investeringsutvecklingen i tillverkningsindustrin i olika länder. Den vänstra figuren nedan visar dock att investeringarna i svensk tillverkningsindustri och inom segmentet maskiner och utrustning för hela ekonomin har utvecklats likartat de senaste åren. Industriinvesteringarna i Sverige har med båda dessa mått ökat de senaste åren och ligger ca 15 procent över 2011 års nivå.

Investeringar runt om i världen minskade kraftigt i samband med recessionen för att sedan återhämta sig efter 2010. De senaste åren har utvecklingen för investeringarna varierat kraftigt mellan olika länder. Eftersom statistik för investeringar för industrin eller tillverkningsindustrin inte finns för dessa länder väljer vi istället att visa statistik för investeringar i maskiner och utrustning. Denna statistik visar att de svenska investeringarna inte ökat lika mycket som i USA men signifikant mer än i Tyskland, särskilt det senaste året (se den högra bilden nedan).

Investeringar i svensk industri och maskininvesteringar internationellt

Totala investeringar samt maskininvesteringar inom gruv- och tillverkningsindustri (B05-C33) samt totala investeringar i maskiner och utrustning, index 2011 = 100

Källa: SCB, Statistisches Bundesamt & BEA

8.3 Vinst- och arbetskostnadsandelar, internationell jämförelse

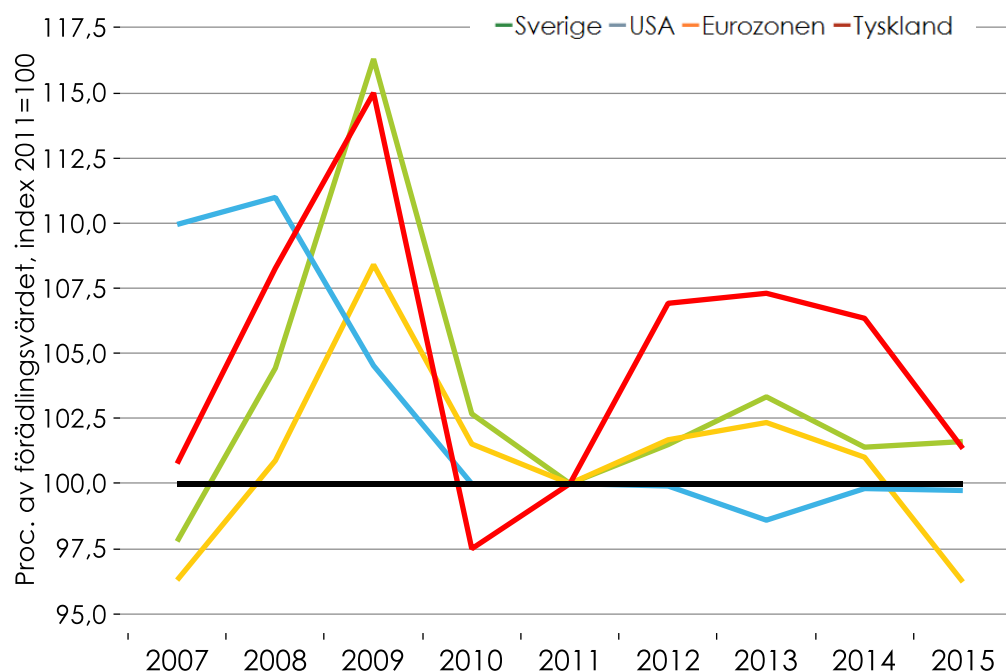
Hur driftsöverskott och arbetskostnadsandelarna av förädlingsvärdet utvecklas kan följas via nationalräkenskaperna.¹⁰ Eftersom branschstrukturen och därmed kapitalandelarna varierar kraftigt inom industrin i olika länder, är det mindre meningsfullt att jämföra arbetskraftskostnader respektive driftsöverskott som andel av förädlingsvärdet mellan länder. Det kan däremot vara relevant att studera utvecklingen över tid i respektive land.

Bilden nedan visar att arbetskostnadsandelen inom svensk tillverkningsindustri, liksom i Europa i övrigt, ökade kraftigt innan och under recessionen. Den svenska andelen rasade sedan snabbt under återhämtningens första år – 2010 – för att sedan åter stiga ordentligt under 2011-2012. Driftsöverskottets andel har haft den spegelvända utvecklingen.

Jämfört med 2007 ligger arbetskostnadsandelen i svensk industri på samma nivå 2015. Jämfört med 2011 var arbetskostnadsandelen i Sverige och Tyskland 2015 någon procent högre, i USA var nivån densamma som 2011 medan andelen i Eurozonen fallit med ca två procent jämfört med 2011.

Arbetskraftskostnader i olika länder inom tillverkningsindustrin

Proc. av förädlingsvärdet i löpande priser, index 2011 = 100

Källa: SCB, Eurostat, Statistisches Bundesamt & BEA

¹⁰ I nationalräkenskaperna definieras förädlingsvärdet (FV) som summan av arbetskraftskostnaden och (brutto)driftsöverskottet. Låt AA och BA beteckna arbetskraftskostnadens respektive driftsöverskottets andel av förädlingsvärdet. Det betyder att: $BA \equiv 1 - AA$. I praktiken föreligger dock ett antal mätproblem kring förädlingsvärdet som komplicerar bilden (se kapitel 2). Det betyder att man får vara försiktig med att tolka arbetskrafts- respektive driftsöverskottets andelar av förädlingsvärdet bokstavligt. Även här har ENS 2010 förändrat bilden. Numera redovisas en del av arbetskraftskostnaderna istället som en produktionsskatt, vilket sänkt nivån på arbetskraftskostnadens andel av förädlingsvärdet (oklart hur förändringen inverkat på andra EU-länder).

9. Inköpschefsindex och ledande indikatorer

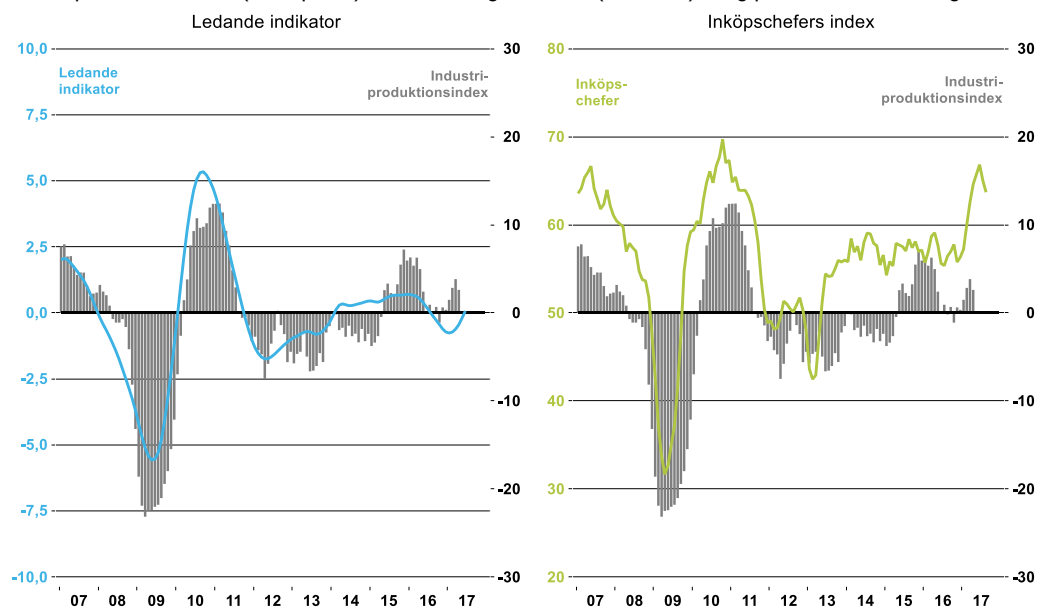
9.1 Indikatorer för industrin i Sverige

För att prognostisera konjunkturutvecklingen några månader framåt i tiden används ofta så kallade ledande indikatorer samt inköpschefsindex. Över tid har båda dessa indikatorer tydligt indikerat hur industriproduktionen kommer att utvecklas i närtid.

I figuren nedan finns kurvor för båda dessa indikatorer i samma diagram som produktionens förändringstakt inom tillverkningsindustrin. I synnerhet under åren runt finanskrisen framgår tydligt att det finns en betydande följsamhet mellan indikatorerna och produktionsutvecklingen. I dagsläget pekar den ledande indikatorn för industriproduktionen i Sverige uppåt. Inköpschefernas index har å andra sidan en längre tid fluktuerat på en relativt oförändrad nivå för att sedan runt senaste årsskiftet peka starkt uppåt. En förklaring till den tidigare oförändrade nivån kan vara att inköpscheferna här förväntat sig en bättre utveckling än vad som sedan visat sig bli fallet (gäller åren 2013 och 2014). Liknande effekter finns även i konjunkturbarometrar.

Sverige, ledande indikatorer och inköpschefsindex

Ledande indikator för Sverige enligt OECD (MEI) samt inköpschefernas index för Sverige samt industriproduktionsindex (fasta priser) för tillverkningsindustrin (C10-C33), årlig procentuell förändringstakt*

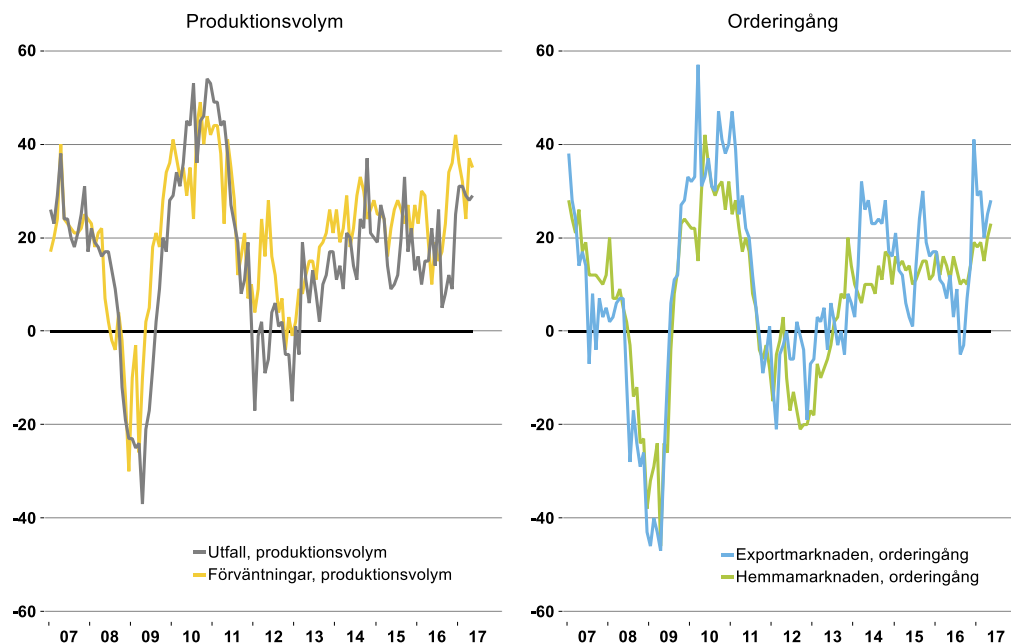

Källa: OECD (MEI), Swedbank och Statistiska Centralbyrån (SCB).

* Den ledande indikatorn är laggad (framflyttad) 3 månader mot industriproduktionen. För industriproduktionsindex har kalenderkorrigerad och säsongrensad data från SCB använts. Serien är även utjämnad med 3 månades glidande medeltal

Konjunkturinstitutets barometer

Produktionsvolym och ordergång för tillverkningsindustrin (C10-C33) säsongrensade netttotal

Källa: Konjunkturinstitutet

Konjunkturinstitutet presenterar regelbundet barometerdata för svensk tillverkningsindustri. I figurerna ovan redovisas dessa uppgifter för produktionsvolym och ordergång.

När det gäller KI:s omdömen om produktionen kan konstateras en med inköpscheferna likartad diskrepans i förhållande till utfallet för produktionen år 2013 och 2014. De senaste uppgifterna visar däremot att utfallen mer kommit ifatt förväntningarna.

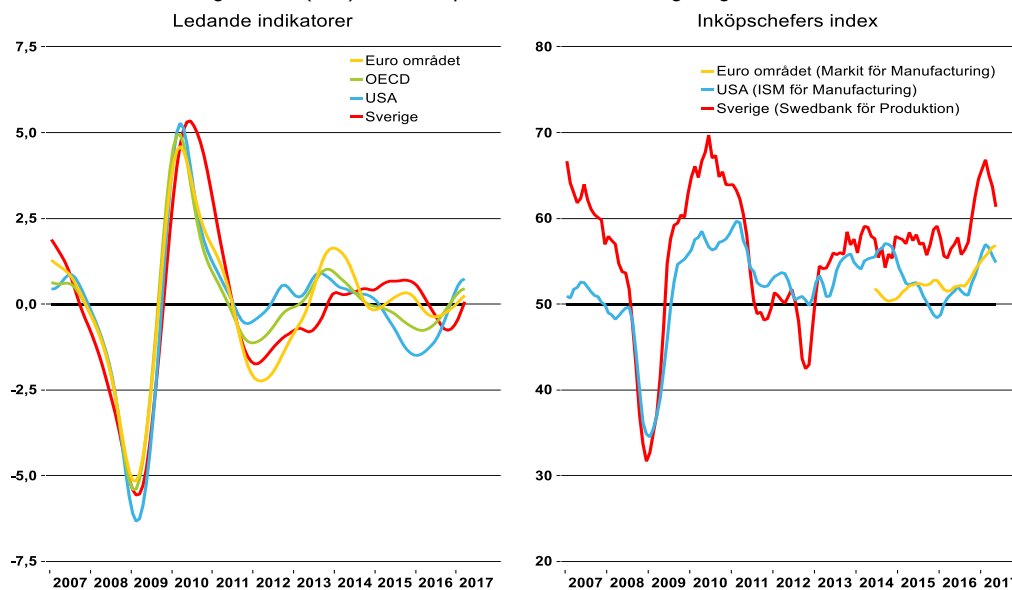
Även ordergången enligt KI skiljer sig för åren 2013 och 2014 från utfallet enligt SCB. De senaste uppgifterna indikerar en klar återhämtning av exportordergången efter en under tredje kvartalet kraftig inbromsning. En känd förklaring är här produktionsstörningar och modellbyten i bilindustrin. Även ordergången på hemmamarknaden har förbättrats under senare tid.

9.2 Indikationer för industrin i konkurrentländer

Ledande indikatorer och inköpschefer index finns även för andra länder och regioner. I detta avsnitt redovisar vi konsekvent ledande indikatorer från OECD Main Economic Indicators (MEI). För inköpschefer index använder vi de serier som finns och som vanligtvis används.

Ledande indikatorer och inköpschefsindex jämfört med Euroområdet, OECD och USA

Ledande indikator enligt OECD (MEI) samt inköpschefsindex, enligt angivna källor

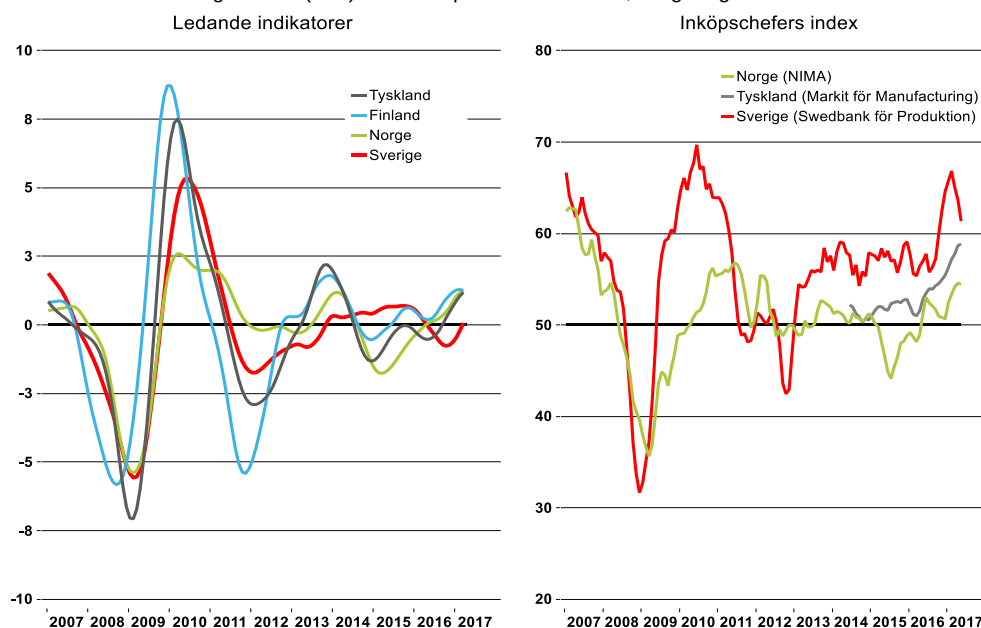

Källa: OECD (MEI), Swedbank, ISM och Markit.

För industrin i Euroområdet liksom för Sverige har de ledande indikatorerna relativt väl överensstämmt med industrins svängningar medan inköpschefsindex för Sverige legat på en mer oförändrad nivå de senaste 2,5 åren. För industrin i USA och för hela OECD stämmer de ledande indikatorerna väl med den tidigare svaga tillväxttakten och även med den senaste tidens förbättring.

Ledande indikatorer och inköpschefsindex jämfört med Tyskland, Finland och Norge

Ledande indikator enligt OECD (MEI) samt inköpschefsindex, enligt angivna källor

Källa: OECD (MEI), Swedbank, NIMA och Markit.

www.industriradet.se